

Kultur- og
likestillingsdepartementet

Strategi

Strategi for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2026–2032)

Innhold

Forord	2
Regjeringens innsatser	5
1 Innledning	6
1.1 Forsterket innsats for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse ..	6
1.2 Relevant lovgivning	10
1.3 Tilstøtende arbeid	11
Strategi for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2026–2032) ..	13
2 Demokrati og likestilt deltakelse	14
2.1 Utfordringsbildet	14
2.2 Regjeringens innsatser	25
3 Trygghet og frihet fra diskriminering.....	32
3.1 Utfordringsbildet	32
3.2 Regjeringens innsatser	38
4 Et godt virkemiddelapparat	40
4.1 Utfordringsbildet	40
4.2 Regjeringens innsatser	44
5 Et universelt utformet samfunn	49
5.1 Utfordringsbildet	50
5.2 Regjeringens innsatser	55
Vedlegg 1 Rettslige rammer	60
Bibliografi	69

Forord

Regjeringens mål for likestillingspolitikken er at flere skal få større frihet og mulighet til å leve det livet de ønsker. Et samfunn preget av reelle muligheter til deltakelse, trygghet, inkludering, aksept og mangfold er grunnlaget for likestilling og demokrati.

Et godt samfunn er et samfunn med plass til alle.

Inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i menneskerettsloven er et viktig skritt i arbeidet for et likestilt samfunn for personer med funksjonsnedsettelse. Mennesker med funksjonsnedsettelse skal ha de samme mulighetene som alle andre til å delta i samfunnslivet – på like vilkår og uten diskriminerende barrierer.

Selv om vi har kommet langt, møter personer med funksjonsnedsettelse fremdeles barrierer på mange områder. Kunnskapen om CRPD og rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse er ikke godt nok utbredt. Fordommer, negative holdninger og hets og diskriminering er dessverre fortsatt en realitet. Personer med funksjonsnedsettelse deltar fortsatt i mindre grad i arbeidslivet og på andre sentrale samfunnsområder enn befolkningen ellers. Mange opplever utfordringer knyttet til et fragmentert tjenesteapparat, og det finnes fortsatt barrierer knyttet til manglende universell utforming.

Det er ikke et slikt Norge vi vil ha.

Strategien for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse rammer inn og forsterker regjeringens innsats på feltet, og vi har valgt å prioritere følgende fire overordnede innsatsområder: Demokrati og likestilt deltakelse, Trygghet og frihet fra diskriminering, Et godt virkemiddelapparat og Et universelt utformet samfunn.

Regjeringen vil rette en stor takk til alle som har bidratt med innspill til arbeidet med strategien. En spesiell takk til Likestillings- og mangfoldsutvalget, som har løftet viktige problemstillinger i sin utredning, og FFO (Funksjonshemmedes fellesorganisasjon), Unge funksjonshemmede og SAFO (Samarbeidsforumet Av Funksjonshemmedes Organisasjoner) som har kommet med viktige innspill og delt verdifulle erfaringer under hele prosessen. Dette har vært avgjørende for å identifisere hvilke innsatser som må prioriteres.

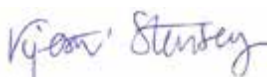
På vegne av regjeringen,

Lubna Jaffery
kultur- og likestillingsminister

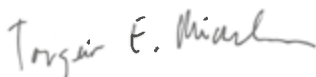
Astri Aas Hansen
justis- og beredskapsminister

Kjersti Stenseng
arbeids- og inkluderingsminister

Kari Nessa Nordtun
kunnskapsminister

Torgeir Michaelsen
digitaliserings- og forvaltningsminister

Jan Christian Vestre
helse- og omsorgsminister

Bjørnar Skjæran
kommunal- og distriktsminister

Kamzy Gunaratnam
samferdselsminister

Lene Vågslid
barne- og familieminister

Eileen Fugelsnes
forsknings- og høyere
utdanningsminister

Åsmund Aukrust
utviklingsminister

Oslo, 28. september 2026

Regjeringens innsatser

Demokrati og likestilt deltakelse

- Økt deltakelse og medvirkning i offentligheten
- Helse og livskvalitet
- Treffsikre møtepunkter
- Hjelpemidler
- Flere i jobb
- Inkludering av unge i arbeidslivet
- Deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse
- Styrket inkludering i barnehage, skole og høyere utdanning

Trygghet og frihet fra diskriminering

- Hindre diskriminering gjennom bevisstgjøring og holdningsskapende arbeid
- Arbeid mot hatkriminalitet, hatefulle ytringer, hets og diskriminering
- Voldsforebygging, rettsikkerhet og ivaretagelse av voldsutsatte med funksjonsnedsettelse
- Likeverdig straffegjennomføring

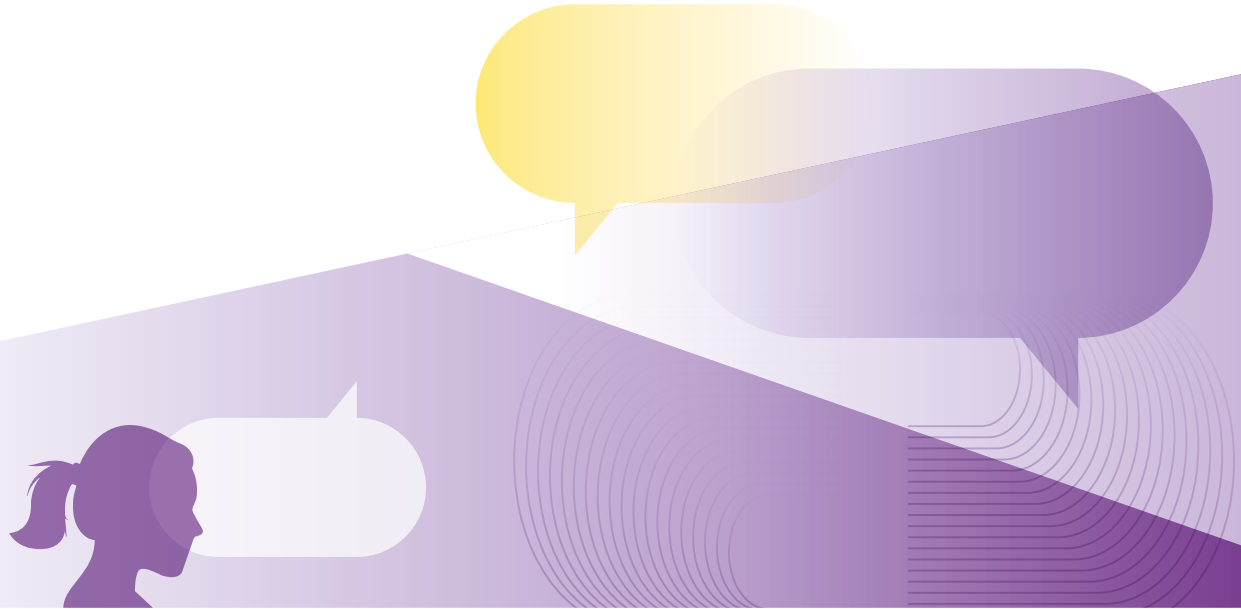
Et godt virkemiddelapparat

- Styrket koordinering og samordning
- Fellesoppdrag på sanse- og sosialtjenestemålingene og ASK
- Styrket kompetanse om CRPD på alle forvaltningsnivåer
- Styrket kunnskap om levekår for personer med funksjonsnedsettelse
- Internasjonalt samarbeid

Et universelt utformet samfunn

- Styrket kunnskapsgrunnlag om universell utforming
- Økt kompetanse om universell utforming i offentlig sektor
- Universell utforming av IKT
- Universell utforming av IKT i arbeidslivet
- Et aldersvennlig samfunn
- Samferdsel

1 Innledning

1.1 Forsterket innsats for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse

Med denne strategien forsterker regjeringen innsatsen for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. Strategien skal sikre helhet og sammenheng i den nasjonale politikken for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Når vi skaper trygghet for fremtiden, åpnes muligheter for alle. Regjeringens plan for Norge bygger på styrken i de små forskjellene, den høye tilliten og de sterke fellesskapene som kjennetegner landet vårt.

Det overordnede målet er et samfunn der alle kan delta, bidra og bli hørt. For å oppnå dette må vi sikre like muligheter til deltakelse og medvirkning.

Kjerneproblemstillinger

Likestillings- og mangfoldsutvalget¹ identifiserte fire kjerneproblemstillinger som har betydning for realiseringen av rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse:

- fordommer og negative holdninger skaper barrierer som fører til diskriminering og begrenset samfunnsdeltakelse.
- samfunnet ser fortsatt ofte på funksjonsnedsettelse som et helseproblem. Det kan gjøre det vanskeligere å se det som et spørsmål om rettigheter.
- mangelfull universell utforming fører til at varer, tjenester, informasjon og teknologi ikke er tilgjengelig for alle.
- manglende koordinering og tverrfaglig oppfølging i offentlig forvaltning gjør at mange ikke får tjenestene de har rett på, eller opplever lav kvalitet i tjenestene.

¹ NOU 2023: 13

Regjeringens innsatsområder

For å møte disse utfordringene har regjeringen definert fire innsatsområder for strategien:

Demokrati og likestilt deltakelse

Regjeringens mål er et samfunn der alle kan delta. Inkludering på alle samfunnsarenaer er en forutsetning for at alle mennesker kan ta i bruk sine ressurser og muligheter. Et velfungerende demokrati forutsetter at grunnleggende menneskerettigheter respekteres, og at alle, uavhengig av funksjonsevne, har reell mulighet til å delta i politisk, sosialt og kulturelt liv uten barrierer og diskriminering.

Trygghet og frihet fra diskriminering

Alle skal oppleve trygghet og sikkerhet. Personer med funksjonsnedsettelse skal ha et effektivt vern mot vold, overgrep, hatkriminalitet og trakassering. Ingen skal utsettes for hets eller diskriminering på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Dette krever målrettede tiltak og styrket kompetanse i relevante offentlige instanser.

Et godt virkemiddelapparat

God samordning er avgjørende for å virkelig gjøre målet om et samfunn for alle. Et virkemiddelapparat som bygger på solid kunnskap, er avgjørende for å utvikle politikk som treffer. Tjenester må sees i sammenheng, og personer som trenger bistand fra flere instanser skal ikke oppleve at mangel på koordinering svekker livskvalitet og muligheter for deltakelse.

Et universelt utformet samfunn

Regjeringens visjon er at alle skal ha like muligheter til å delta og bidra på alle samfunnsområder. For å sikre lik tilgang til samfunnets arenaer må barrierer fjernes og universell utforming styrkes. Dette frigjør menneskelige ressurser og gir gevinster både for enkeltpersoner og for samfunnet. Regelverksutvikling og kompetanseheving har bidratt til positiv utvikling på flere områder – og dette arbeidet må videreføres og forsterkes.

Innsatsene gjennomføres innenfor de berørte departementers gjeldende budsjетrammer.

Begrepsbruk

Mennesker med funksjonsnedsettelse er ikke en ensartet gruppe. Noen er født med en funksjonsnedsettelse, mens andre opplever å få en funksjonsnedsettelse senere i livet. Hvilke hindringer man møter, varierer betydelig mellom ulike typer funksjonsnedsettelser.

Når vi i strategien bruker begrepene «personer med nedsatt funksjonsevne» eller «mennesker med funksjonsnedsettelse» er det for å tydeliggjøre at funksjonsnedsettelsen er noe man har, ikke noe man er. Dersom innfallsvinkelen er barrierer og diskriminering på ulike samfunnsområder, bruker vi ofte termen «funksjonshemmet»: Man kan for eksempel være funksjonshemmet i møte med arbeidslivet.

Likestilling- og mangfoldsutvalget lanserte et nytt begrep: funksjonshindret. Utvalget begrunnet dette blant annet med at begrepene nedsatt funksjonsevne eller funksjonsnedsettelse oppleves stigmatiserende fordi de viser til manglende evner eller manglende funksjon, også der det eneste som trengs er tilrettelegging. Høringsinstansene vurderte begrepet ulikt, og flere pekte på at holdninger – ikke selve begrepet – er hovedutfordringen. I strategien har vi primært valgt å bruke begrepet funksjonsnedsettelse.

Arbeidet med strategien

Et grunnleggende demokratisk prinsipp er at innbyggerne skal få medvirke i saker som angår dem. FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) slår fast at personer med funksjonsnedsettelse skal høres og involveres i beslutningsprosesser som berører dem. I arbeidet med strategien har dialogen med organisasjoner for personer med funksjonsnedsettelse vært avgjørende, både for forståelsen av utfordringsbildet og til valg av innsatsområder.

Vi har gjennomført en rekke møter med paraplyorganisasjonene for personer med funksjonsnedsettelse. Vi har gjennomført to åpne innspillmøter, ett fysisk, og ett med digital deltakelse. I tillegg har vi på oppfordring fra paraplyorganisasjonene gjennomført to temamøter, ett om deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse, og et om gjennomføring av CRPD i kommunene. Disse arenaene har gitt oss viktige perspektiver. Vi har også gjennomført et eget møte med Sametingets råd for samer med funksjonsvariasjoner. Vi har ikke hatt anledning til å følge opp alle innspillene i denne strategien, men strategien skal være dynamisk. Dette innebærer at innsatsene kan justeres og at nye kan komme til.

Barns medvirkning

Barns rett til å bli hørt er tett knyttet til vurderingen av barnets beste, slik Grunnloven § 104 og FNs konvensjon om barnets rettigheter fastsetter. For at velferds-tjenestene skal møte barns behov, må barn og unges stemmer inngå i beslutninger på både individ-, tjeneste- og systemnivå. Dette er særlig viktig for barn med funksjonsnedsettelse, som kan møte flere barrierer. Retten til medvirkning gjelder både enkeltbarn og barn som gruppe. Barn skal bidra i utviklingen av tjenester og systemer fordi deres erfaringer er nødvendige for å sikre menneskerettighetene – enten det

gjelder psykisk helsevern, straffesaker eller fritidsarenaer.²

Medvirkning på systemnivå innebærer at barn får påvirke politikk og tjenesteutvikling. Når barn med funksjonsnedsettelse inkluderes, blir behov som ellers kan bli oversett, tydeligere. Kommune-loven pålegger alle kommuner og fylkeskommuner å ha ungdomsråd som gir råd til politiske organer. Det trengs fremdeles bedre strukturer for reell medvirkning, særlig for de mest sårbare barna.³

² (Meld. St. 28 (2024–2025), 2025) s. 98

³ ibid

Leseveiledning

Strategien er todelt med fem kapitler. I kapittel 1 presenteres bakgrunnen for strategien. Under overskriften *1.1 Forsterket innsats for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse* blir regjeringens overordnede mål for strategien lagt fram, med en beskrivelse av innsatsområdene og en omtale av arbeidet med strategien, samt omtale av kjerneproblemstillingene som likestillings- og mangfoldsutvalget definerte. Under *1.2 Relevant lovgivning* gis en introduksjon til de rettslige rammene for politikken for personer med funksjonsnedsettelse. Dette utdypes også i vedlegg bak. I *1.3 Tilstøtende arbeid*, omtaler vi utvalg, meldinger, strategier og handlingsplaner av særlig relevans for strategien.

I kapitlene 2-5 beskrives de ulike innsatsområdene i regjeringens strategi for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. I innledningen til hvert kapittel presenteres innsatsområdet, etterfulgt av to deler: *utfordringsbildet* og *regjeringens innsatser*. Under overskriften *utfordringsbildet* oppsummeres status og utfordringer på feltet. Det er tekstbokser med fakta eller omtale av aktiviteter og innsatser. Under overskriften *Regjeringens innsatser* beskrives innsatsene innenfor de ulike områdene.

1.2 Relevant lovgivning

Norsk lovgivning inneholder en rekke bestemmelser som skal fremme likestilling og motvirke diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse, og som skal sikre rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse innen ulike samfunnsområder, som helse, utdanning, arbeidsliv og kulturliv. Samlet skal lovgivningen legge til rette for likeverdig deltakelse i samfunnet for personer med funksjonsnedsettelse. I vedlegg 1 redegjøres det for sentrale rettsgrunnlag av særlig betydning for personer med funksjonsnedsettelse.

Regelverket som skal sikre rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse formes både av nasjonale målsettinger og av internasjonale forpliktelser, som menneskerettighetskonvensjoner Norge er bundet av, herunder Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). CRPD skal sikre respekt for de gjeldende sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse. Den stiller krav til staten for at personer med funksjonsnedsettelse kan få realisert disse rettighetene på lik linje med andre uten diskriminering. CRPD gjelder som norsk lov og vil gå foran annen lovgivning ved eventuell motstrid, jf. menneskerettsloven § 3.

Norsk rett formes også av EØS-rettslige forpliktelser som Norge er forpliktet til å gjennomføre i norsk rett. På likestillings- og diskrimineringsfeltet gjelder dette eksempelvis EUs webdirektiv⁴ og tilgjengelighetsdirektiv,⁵ samt EUs passasjerforordninger.⁶

1.3 Tilstøtende arbeid

BPA-utvalg

NOU 2021:11 *Selvstyrt er velstyrt – Forslag til forbedringer i ordningen med brukerstyrt personlig assistanse* ble overlevert i desember 2021. Utvalget var delt i synet på grunnleggende spørsmål knyttet til fremtidig organisering og regulering av BPA-ordningen, herunder spørsmålet om hvilket forvaltningsnivå som bør ha ansvaret for ordningen og hvor den fremtidige ordningen bør reguleres.

NOU 2021:11 *Selvstyrt er velstyrt* har gitt et godt kunnskapsgrunnlag om BPA. Under høringen av utvalgets innstilling, og i det etterfølgende arbeidet, har det imidlertid kommet opp problemstillinger som trenger videre utredning. Regjeringen har derfor satt ned et ekspertutvalg som skal vurdere hvordan BPA kan innrettes for å bidra til likestilling, likeverd og samfunnsdeltakelse. Dagens ordning skal sees i sammenheng med andre ordninger som også er relevante for flere BPA-brukere. Utvalget skal levere sin innstilling i desember 2026.

Tegnspråkutvalget

Norsk tegnspråk har oppstått naturlig i Norge blant norske døve. Språket har formell status i språkloven § 7 som «nasjonalt teiknspråk». I *Prop. 108 L (2019–2020)* ble det varslet at det var behov for å vite mer om situasjonen for språket og språkbrukerne, og at det var nødvendig med et utredningsarbeid.

NOU 2023:20 *Tegnspråk for livet. Forslag til en helhetlig politikk for norsk tegnspråk* er en bred utredning som går igjennom lovverk og ordninger som støtter norsk tegnspråk. Det er et premiss i utredningen at norsk tegnspråk sikrer kognitiv utvikling, identitet og tilgang til samfunnet, særlig for dem som ikke har sanse-messig tilgang til talespråk. Utredningen viser at tilgangen til språket i flere sektorer er begrenset. Det er få muligheter til å få velferdstjenester levert på norsk tegnspråk. Det er også lite informasjon om helse og helserelaterte temaer på norsk tegnspråk. Tolketjenesten hos Nav er blant de best utbygde i verden. Den er like fullt begrenset, noe som påvirker tegnspråkliges samfunnsdeltakelse og livskvalitet. Alt dette påvirker tegnspråklige døves tilgang til og opplevelse av velferdsordninger. En hovedutfordring er mangelen på kompetanse i tegnspråk på tvers av sektorer.

⁴ Direktiv 2016/2102, er gjennomført i likestillings- og diskrimineringsloven § 18 og forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) – løsninger.

⁵ Direktiv 2019/882, er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen.

⁶ Forordning nr.1107/2006, 2021/782, 1177/2010 og 181/2011.

Oppvekstmeldingen

Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (Oppvekstmeldingen) ble lagt fram 6. juni 2025 og behandlet i Stortinget 3. mars 2026. I meldingen presenteres regjeringens helhetlige politikk for å sikre gode oppvekstsvilkår og like muligheter for barn og unge, uavhengig av sosial bakgrunn. Meldingen løfter frem fem innsatsområder: arbeid og økonomisk trygghet, en god start på livet, like muligheter gjennom utdanningsløpet, på fritidsarenaer og inn i arbeidslivet, styrke laget rundt barn og unge og mer kunnskap og samarbeid. Regjeringen fremhever særlig betydningen av forebyggende innsats, tverrsektorielle løsninger og kommunenes og frivillige aktørers arbeid med å skape inkluderende oppvekstarenaer og gode lokalsamfunn.

Digitaliseringsstrategien (2024–2030)

Regjeringens digitaliseringsstrategi har som mål at digitalisering skal være inkluderende og tilgjengelig for alle. Universell utforming bidrar til å sikre at digitale løsninger kan brukes av flest mulig, og skal inngå som et grunnleggende prinsipp i utviklingen av offentlige tjenester. Strategien legger vekt på å forebygge digitalt utenforskap, blant annet gjennom brukervennlige løsninger, tilstrekkelig støtte og kompetanse, samt ved å ivareta behovet for alternative tilbud der digitale løsninger ikke er hensiktsmessige.

Ytringsberedskap

Regjeringen la i september 2025 fram strategien *Ytringsberedskap – nasjonal strategi for eit ope og opplyst offentleg ordskifte*. Strategien følger opp Ytringsfrihetskommisjonens utredning (NOU 2022: 9). Kommisjonen understreket betydningen av bred tilknytning til offentligheten og trakk fram situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse som særlig alvorlig. Kommisjonen slo fast at ytringsfrihetens infrastruktur på dette området ikke var god nok i Norge. I tråd med dette understreker regjeringens ytringsberedskapsstrategi behovet for en inkluderende og universelt utformet offentlighet, som legger til rette for bred tilknytning slik at et mangfold av stemmer kan ta ordet når de opplever at det trengs. Strategien slår derfor fast at regjeringen vil «jobbe for universell utforming på alle samfunnsområde for å sikre at alle kan bruke ytringsfridommen sin og delta i samfunnet».

Strategi for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse (2026–2032)

2 Demokrati og likestilt deltakelse

Regjeringens mål er et samfunn der alle kan delta. Inkludering på alle samfunnsarenaer er en forutsetning for at alle mennesker kan ta i bruk sine ressurser og muligheter. Et velfungerende demokrati forutsetter at grunnleggende menneskerettigheter respekteres, og at alle, uavhengig av funksjonsevne, har reell mulighet til å delta i politisk, sosialt og kulturelt liv uten barrierer og diskriminering.

2.1 Utfordringsbildet

Barnehage, grunnskole og videregående opplæring

Mot en mer inkluderende praksis

Arbeidet med å styrke inkludering, tidlig innsats og individuell tilrettelegging i barnehage og skole har hatt en positiv utvikling de siste årene. Erfaringer viser at både barnehager, skoler og PP-tjenesten beveger seg i retning av målene om et mer inkluderende og tilpasset tilbud til alle barn og elever.⁷ En sentral utvikling er at individuell tilrettelegging i økende grad skjer innenfor fellesskapet når elevene går

i ordinære tilbud. I skolen innebærer dette at tiltak i større grad gjennomføres i klasserommet, mens barnehagene i økende grad inkluderer spesialpedagogisk støtte i lek og læringsaktiviteter. Dette bidrar til en mer helhetlig, inkluderende praksis. Samtidig kan skoler og lærere oppleve det utfordrende å skulle tilrettelegge for alle innenfor ett fellesskap. Det fordrer tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å håndtere mangfoldet i elevgruppen på en god måte.

⁷ (Ryssevik, Nordhagen, Haukanes, Rønning, & Johnsen, 2026)

Fra spesialundervisning til individuell tilrettelegging

Med innføringen av ny opplæringslov fra 1. august 2024 ble begrepet spesialundervisning erstattet av individuell tilrettelegging. Individuell tilrettelegging er nå delt inn i tre separate rettigheter: individuelt tilrettelagt opplæring (ITO), som direkte viderefører det faglige innholdet i spesialundervisningen, samt personlig assistanse og fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler, som skal sikre nødvendig praktisk og fysisk støtte. Endringen gjør regelverket mer presist, mer tilgjengelig og bedre tilpasset dagens praksis, samtidig som den styrker kommunenes ansvar for tidlig og målrettet tilrettelegging.

Fakta om individuelt tilrettelagt opplæring

Andelen elever som får individuelt tilrettelagt opplæring har falt de siste to årene, når en sammenlikner tall for spesialundervisning fra tidligere år med årets tall for individuelt tilrettelagt opplæring, samt videreførte vedtak for spesialundervisning. I skoleåret

2025/26 får 7,6 prosent, til sammen 47 400 elever i grunnskolen individuelt tilrettelagt opplæring. 66 prosent av disse er gutter. En større andel elever mottar individuelt tilrettelagt opplæring på høyere enn lavere skoletrinn. Total andel elever med individuelt tilrettelagt opplæring er tre ganger så høy på 10. trinn som på 1. trinn.

Hovedregelen er at elever med individuelt tilrettelagt opplæring skal få undervisning i klassen hvis mulig. 9 av 10 elever med individuelt tilrettelagt opplæring har tilknytning til en ordinær klasse. 5 300 elever går på egne skoler eller avdelinger for individuelt tilrettelagt opplæring. Ved behov kan elever også få opplæring på alternative arenaer utenfor skolen, men kun av hensyn til den enkelte elev. Rundt 2500 elever har et slikt tilbud, som er vanligere for gutter og mest brukt på ungdomstrinnet. Statistikkgrunnlaget på videregående er begrenset.

Det er store kommunale forskjeller i andel elever som går i egne avdelinger eller skoler for individuelt tilrettelagt opplæring, og andelen er størst i de største og mest sentrale kommunene. De siste årene har det vært en økning i antall elever som har fast tilhørighet i slike tilbud. Det kan være en utfordring at disse tilbudene drar spesialpedagogisk kompetanse bort fra de ordinære tilbudene.⁸ Det er relativt store forskjeller mellom skoler og kommuner i andelen elever med vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring (ITO), både med hensyn til omfang av vedtak og organisering av ITO. Dette kan indikere at barn og elever får ulike tilbud avhengig av bosted, og hvilken barnehage/skole

de går på. Det trengs mer kunnskap om hvordan ITO gjennomføres i praksis, og hvordan det påvirker elevens trivsel og læringsutbytte.

Gode overganger er viktige for at elever med behov for tilrettelegging skal få nødvendig støtte fra skolestart. Mange kommuner og fylkeskommuner samarbeider godt om overgangen fra ungdomstrinnet til videregående opplæring, og oppmerksomheten knyttet til overganger har økt. Det er likevel utfordringer knyttet til informasjonsflyt og overføringsrutiner, noe som kan medføre at elevenes behov ikke blir identifisert før etter skolestart og forsinke støtten til eleven.⁹

⁸ (Utdanningsdirektoratet, 2026)

⁹ Utdanningsdirektoratet 2026

Det er også begrenset kunnskap om hvordan ITO i videregående opplæring organiseres og praktiseres. Statistikkgrunnlaget er mangelfullt, og det er derfor utfordrende å vurdere omfang, utvikling og kvalitet. Basert på dagens kunnskapsgrunnlag er det stor variasjon mellom fylkene i hvordan ITO organiseres og praktiseres, herunder om elevene inkluderes i ordinær undervisning.¹⁰

Kompetansen i barnehage og skole om spesialpedagogikk og inkluderende praksis er styrket gjennom omfattende satsing på etter- og videreutdanning de senere årene. Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis som har vært under oppbygging de siste fem årene er nå inkludert og ivaretatt i det nye helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling,¹¹ gjennom tilskuddsordningene for kollektiv kompetanseutvikling. Det har vært en stor søkning til videreutdanning de siste årene, og spesialpedagogikk har vært det klart mest etterspurte faget i både barnehage- og skolesektoren.

Studieåret 2025–26 var det om lag 570 barnehagelærere som fikk tilbud om videreutdanning i spesialpedagogikk, en markant økning fra 70 i 2020. Totalt har nær 2 200 barnehagelærere fått tilbud om videreutdanning i spesialpedagogikk. I grunnopplæringen har antallet deltakere på videreutdanning

i spesialpedagogikk økt fra i underkant av 300 lærere i 2020 til over 1 400 i 2024/25. De fleste underviser i grunnskolen og om lag 250 i videregående. Siden 2020 har nær 6 000 lærere fått tilbud om videreutdanning i spesialpedagogikk. Det er fortsatt behov for økt spesialpedagogisk kompetanse i barnehager og skoler for å sikre tidlig innsats og inkluderende praksis. Det mangler fortsatt spesialpedagogisk spisskompetanse særlig knyttet til vanlige utfordringer som ADHD og autismspekterforstyrrelser.¹²

Statped

Statped er en statlig støttetjeneste for kommuner og fylkeskommuner i deres arbeid for at barn, unge og voksne med varige og omfattende behov for tilrettelegging får gode, tilpassede barnehage- og opplæringstilbud i inkluderende fellesskap. Statped skal gi tjenester på små og særlig spesialiserte fagområder, hvor kommunene ikke har egen kompetanse. Fagområdene deres er innenfor syn, hørsel, ervervet hjerneskade, kombinerte sansetap og døvblindhet, tegnspråk og alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). Statped gir tjenester i særlig komplekse saker innenfor fagområdene sammensatte lærevansker og språk- og talevansker.

¹⁰ Utdanningsdirektoratet 2026

¹¹ [System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole - regjeringen.no](#)

¹² (Utdanningsdirektoratet, 2026)

Fullføringsreformen

Regjeringens mål med fullføringsreformen er at alle skal fullføre videregående opplæring og få mulighet til å delta i arbeidsliv og samfunn.

Fullføringsreformen består av en rekke tiltak som skal bidra til at eleven blir kvalifisert til videre utdanning og arbeid. Flere av tiltakene i fullføringsreformen ble konkretisert med rettighetsutvidelser i den nye opplæringsloven som trådte i kraft 1. august 2024.

Retten til videregående opplæring ble utvidet slik at retten nå varer helt frem til man har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Dette blir ofte omtalt som fullføringsretten. Retten til videregående opplæring for ungdom var tidligere begrenset til tre år, med mulighet for ytterligere to års opplæring for enkelte elevgrupper.

Retten til antall omvalg er nå ubegrenset frem til man er 19 år.

Det er innført en rett til yrkesfaglig rekvalifisering, som innebærer rett til opplæring frem til et fagbrev dersom man allerede har fullført videregående opplæring med studie- eller yrkeskompetanse.

Fylkeskommunene fikk sammen med kommunene en plikt til å sørge for en trygg og god overgang mellom ungdomsskole og videregående opplæring.

Øvre grense for oppfølgingstjenestens målgruppe ble utvidet fra 21 til 24 år.

For å sikre at tiltakene i fullføringsreformen blir utformet på en slik måte at de treffer behovene til elever med funksjonsnedsettelse og slik gjøre tilbudet i videregående opplæring bedre, har Utdanningsdirektoratet tett dialog med de ulike brukerorganisasjonene for personer med funksjonsnedsettelse.

Høyere utdanning

Høyere utdanning er viktig for at personer med funksjonsnedsettelse skal komme inn på arbeidsmarkedet.¹³ Tilgjengelig kunnskap viser at personer med funksjonsnedsettelse har lavere utdanningsnivå enn befolkningen ellers. I et arbeidsliv med høye kompetansekrav øker dette risikoen for utenforskap.

Studenter med funksjonsnedsettelse møter barrierer i overgangen til høyere utdanning, underveis i studiene, og i overgangen til arbeidslivet. Flere av barrierene kan være knyttet til manglende kunnskap, informasjon

og systematikk i og utenfor høyere utdanning. Noen av barrierene oppstår på tvers av ulike sektorer og forvaltningsnivåer.¹⁴ Samtidig melder ansatte ved universiteter og høyskoler om en økning i tilretteleggingssaker de siste årene.¹⁵ Flere saker enn tidligere er sammenfattet og ressurskrevende, og institusjonene peker på utfordringer knyttet til å balansere studentenes behov og forventninger mot de faglige kravene i studiene.¹⁶

¹⁴ (HKdir, 2025)

¹⁵ (HKdir, 2025)

¹⁶ Universitets- og høyskoleloven § 10-5 tredje ledd har følgende ordlyd: «Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i det enkelte studiet. For å bestå må studentene oppnå det læringsutbyttet som kreves for studiet.»

¹³ (SSB, Statistikk om arbeidskraftundersøkelsen, 2026)

Veileder for studenter med funksjonsnedsettelse

I desember 2025 lanserte Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) en ny veileder for studenter med funksjonsnedsettelse. Veilederen skal gi en oversikt over regelverket for individuell tilrettelegging i høyere utdanning.

Tilleggsstipend

Lånekassens samfunnsoppdrag er å bidra til at alle har like muligheter til å ta utdanning. Studenter med funksjonsnedsettelse kan ha rett til tilleggsstipend fra Lånekassen. Ordningen er rettet mot studenter med varig nedsatt kapasitet, uten mulighet for å kombinere utdanning med lønnet arbeid. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg for en helhetlig gjennomgang av utdanningsstøtteordningene, og sommeren 2027 skal utvalget legge frem en NOU.

Sysselsetting

Arbeid er viktig både for individet og samfunnet. Sysselsettingsgraden blant personer med funksjonsnedsettelse er betydelig lavere enn i den øvrige befolkningen. I 2020 fant Statistisk Sentralbyrå (SSB) at rundt 40 prosent av personer med funksjonsnedsettelse var i arbeid, mens tilsvarende tall ellers for befolkningen i yrkesaktiv alder var i overkant av 70 prosent.¹⁷ Forskjellen har vært stabil over tid på tvers av både kjønn og næringer. Mange personer med funksjonsnedsettelse som står utenfor arbeidslivet oppgir at de ønsker å være i arbeid. En samfunnsøkonomisk analyse gjennomført av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) i 2023 viser at økt sysselsetting blant personer med funksjonsnedsettelse kan gi betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Analysen legger til grunn en økning i sysselsettingsgraden fra 38 prosent til 43 prosent.¹⁸

¹⁷ tilleggundersøkelsen om personer med nedsatt funksjonsevne i Arbeidskraftundersøkelsen for 2020

¹⁸ (Legard, El-Amrani, & Gleinsvik, 2023)

Arbeidsmarkedsstatistikk om personer med funksjonsnedsettelse

Statistikk om personer med funksjonsnedsettelse i arbeidslivet har tidligere blitt samlet inn gjennom en egen tilleggsundersøkelse i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Tilleggsundersøkelsen ble avsluttet etter 2021 fordi endringer i undersøkelsen førte til utfordringer med å identifisere og avgrense gruppen på en hensiktsmessig måte. Statistisk sentralbyrå (SSB) har besluttet å gjenoppta tilleggsundersøkelsen fra 2027 med ny definisjon av funksjonsnedsettelse. Nye tall om arbeidsmarkeds-situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse vil etter planen bli publisert i 2028.¹⁹

Verktøykasse for ansettelse av personer med funksjonsnedsettelse

Likestillings- og diskrimineringsombudet har lansert en egen verktøykasse for å gi arbeidsgivere konkrete verktøy for å ansette personer med funksjonsnedsettelse. Verktøykassa inneholder informasjon om regelverket, og den gir arbeidsgiver nyttige råd og tips til hva som bør gjøre før ansettelse, under utvelgelse og vurdering av kandidat, og etter ansettelse.

Lenke til verktøykassa:

<https://ldo.no/verktoykasse-for-tilsetjing-av-funksjonshemma/>

Det er flere årsaker til at personer med funksjonsnedsettelse står utenfor arbeidslivet. Likestillings- og mangfoldsutvalget trakk blant annet frem negative holdninger og fordommer blant arbeidsgivere som en utfordring. Selv om mange arbeidsgivere oppgir at de er positive til å ansette personer med funksjonsnedsettelse,²⁰ kan manglende kunnskap om funksjonsnedsettelse og tilrettelegging utgjøre en barriere. Studier viser at arbeidssøkere som oppgir at de har en funksjonsnedsettelse, har lavere sannsynlighet for å bli innkalt til intervju enn like kvalifiserte søkere uten oppgitt funksjonsnedsettelse.²¹ Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* peker også på at kompetansemessige, administrative og økonomiske forhold kan utgjøre barrierer for arbeidsdeltakelse.

Tilrettelegging i arbeidslivet

Tilrettelegging av arbeidssituasjonen er viktig for at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne delta i arbeidslivet. Arbeidsmiljøloven inneholder bestemmelser som pålegger arbeidsgiver å følge opp og tilrettelegge for ansatte.

Tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) i 2020 viser at mange personer med funksjonsnedsettelse har fått tilpasninger i arbeidssituasjonen, samtidig som en del fortsatt oppgir behov for ytterligere tilrettelegging. Fysisk tilrettelegging av arbeidsplassen er den mest rapporterte formen for tilpasning. Mange rapporterer også at tilrettelegging skjer gjennom endringer i arbeidsoppgaver, organisering av arbeidet eller arbeidstid.²²

¹⁹ (SSB, 2026)

²⁰ (Proba Samfunnsanalyse, 2018)

²¹ (Bjørnshagen & Ugreninov, 2021)

²² (SSB, 2020)

Økonomiske levekår

Personer med funksjonsnedsettelse og deres familier kan oppleve økonomiske utfordringer som påvirker både livskvalitet og deltakelse.²³ I utvalgsundersøkelsen EU SILC 2024 oppga 20 prosent av personer med funksjonsnedsettelse at det var vanskelig å få endene til å møtes. Til sammenligning oppga 10 prosent av den øvrige befolkningen det samme. 16 prosent av personer med funksjonsnedsettelse tilhører husholdninger med lavinntekt, sammenlignet med 14 prosent av den øvrige befolkningen.²⁴

Personer med funksjonsnedsettelse har i mindre grad enn andre inntektsgivende arbeid, noe som fører til lavere inntekter. Mange har høye helseutgifter og når frikortgrensen tidlig på året.²⁵ Flere funksjonshemmede mottar uføretrygd, og det siste tiåret har uføretrygdene hatt svakere inntektsutvikling enn resten av befolkningen. Om lag 17 prosent av uføretrygdene hadde lavinntekt 2023, en økning på nær 7 prosent siden 2015.²⁶

Arbeids- og velferdsetaten (Nav)

Nav er sentral i gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Gjennom forvaltning av ytelser, arbeidsrettet oppfølging og arbeidsmarkedstiltak bistår Nav personer med å komme i arbeid eller beholde arbeid, og ulike typer hjelpemidler slik at personer som trenger det skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde arbeid.

Deltakelse i frivillige organisasjoner, politisk virksomhet og andre

Deltakelse i demokrati, frivillighet og sosiale aktiviteter

Personer med funksjonsnedsettelse blir i større grad enn den øvrige befolkningen hindret fra å delta på sosiale aktiviteter, som å møte andre gjennom felles interesser og reiser, og demokratiske prosesser som valg, politikk og organisasjonsliv. I 2019 oppga 11 prosent at de hadde vansker med sosial kontakt på grunn av funksjonsnedsettelse eller varige helseproblemer. I befolkningen generelt oppga 4 prosent det samme.²⁷ Barrierene for deltakelse er sammensatte og ofte samfunnsskapte: utilstrekkelig universell utforming av møteplasser, manglende tilrettelegging i aktiviteter, ledsaging/assistanse, og transport- og tilgjengelighetsutfordringer.²⁸

Underrepresentasjon i folkevalgte organer er et vedvarende problem. Mangel på tilgjengelighet til politiske arenaer og informasjonskanaler svekker muligheten til å delta aktivt. Politiske partier mangler strategier for å rekruttere personer med funksjonsnedsettelse, og medvirkningsorganer som kommunale råd involveres ofte sent i politiske prosesser. Tilgjengeligheten i valggjennomføringen er også utilstrekkelig, særlig for syns- og hørselshemmede.²⁹

²³ (EU-SILC, 2024)

²⁴ (EU-SILC, 2024)

²⁵ (Starrfelt & Hove, 2025),

²⁶ (SSB, Flere uføre – svak inntektsutvikling over tid, 2025)

²⁷ (SSB, Levekårsundersøkelsen om helse, EHIS.

Spesialbestilte tall., 2019)

²⁸ (Berg, Svendsen, Sætermo, Øverland, & Mjøen, 2023)

²⁹ (NOU 2023: 13, 2023)

Tilgjengelighet i stortingsvalget 2025

OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR) observerte stortingsvalget i 2025. I valgobservasjonsrapporten publisert 27. mars 2026 ga de flere anbefalinger (9–13) om hvordan Norge kan forbedre tilgjengeligheten for personer med funksjonsnedsettelse ved valg. De anbefaler blant annet å fjerne unntaksbestemmelsen som tillater avvik fra krav om universelt utformede valglokaler, å harmonisere praksis for bruk av punkt-skriftstemmesedler for å sikre hemmelig og selvstendig stemming, og å gjøre stemmeedlene mer brukervennlige, blant annet ved å inkludere partilogoer. Videre bør tilgjengeligheten til informasjon om valgprosessen styrkes, og det bør vurderes helhetlige tiltak, inkludert økonomiske prioriteringer, for å styrke politisk deltakelse for personer med funksjonsnedsettelse, både som velgere og som kandidater og tillitsvalgte.

Anbefalingene fra valgobservasjonsrapporten vil svares ut i en svarrapport («response report»), som sendes til ODIHR og publiseres på regjeringen.no.

Deltakelse i idrett, kultur og fritidsaktiviteter

Alle inkludert

I Alle Inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter (2024–2026) er målet en styrket og samlet innsats for inkludering. Alle barn, uavhengig av faktorer som kjønn, økonomi, innvandrerbakgrunn og funksjonsnedsettelse, skal ha like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter. Planen er laget i et bredt samarbeid med barn og unge selv, lag og foreninger og offentlig sektor. Arbeidet med Fritidserklæringen som bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter er særlig viktig.

Som oppfølging av «Alle inkludert!» ivaretar Kulturtanken to prøveordninger: «Utviklingsmidler for mangfold i kulturlivet» og «Styrket medvirkning i kultur- og fritidsaktiviteter».

Personer med funksjonsnedsettelse deltar i noe mindre grad på kulturelle arrangementer enn befolkningen ellers.³⁰ Samtidig viser tall fra SSB at andelen som oppgir at de er aktivt medlem i en kulturforening er om lag den samme som i befolkningen som helhet, henholdsvis åtte prosent og syv prosent. Barn

og unge med funksjonsnedsettelse deltar i noe mindre grad i kunst og kulturaktiviteter, men det finnes lite kunnskap både om omfanget av gruppen og barrierene for deltakelse. Utviklings- og forskningsprosjekter viser at reell inkludering krever både fysisk, digital, sosial og innholdsmessig tilrettelegging.³¹

Digitalt ledsagerbevis

Ledsagerbevisordningen er viktig for å fremme deltakelse og likestilling for personer med funksjonsnedsettelse som trenger bistand for å delta i samfunnslivet. Ordningen gir mulighet til å ha med ledsager uten ekstra kostnader på kultur- og fritidsarrangementer og andre tilbud som aksepterer ledsagerbevis.

I 2024 ble det innført en nasjonal løsning for digitalt ledsagerbevis. Det digitale beviset kan lagres på mobiltelefon og gjør ordningen

enklere og mer tilgjengelig for brukerne. Samtidig gir løsningen kommunene mer effektiv forvaltning av ordningen.

Digitaliseringen kan redusere praktiske barrierer for deltakelse i kultur-, fritids- og samfunnsliv. Målet er at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne delta på lik linje med andre og oppleve større selvstendighet og tilgjengelighet i hverdagen.

Krafttak for mangfold

Et mangfoldig kulturliv forutsetter at barn og unge møter både kunst som er tilgjengelig og tilrettelagt, og kunstnere med funksjonsvariasjoner som rollemodeller.

Prøveordningen Krafttak for mangfold som Kulturtanken forvalter har som mål å fremme prosjekter som bidrar til å øke mangfoldet i kulturlivet og å skape flere muligheter for barn og unge til å delta i lokale kulturaktiviteter. Kulturtanken har fått i oppdrag å vurdere videre innretning av ordningen i sammenheng med sine øvrige tilskudd til inkludering etter prosjektperiodens slutt fra 2027.

Trollrock – universell utforming for flere unge

Trollrock jobber for å bli landets første universelt utformete festival. Arbeidet inngår i Kulturtankens treårige krafttak for mangfold. Festivalen vil vise hvordan det kan bli lettere for flere barn og unge, også personer med funksjonsnedsettelse, å delta på festival på en trygg og likeverdig måte.

³⁰ (Bufdir, Deltakelse i lokalsamfunnet, kultur, fritid og idrett, u. å)

³¹ (Kulturtanken, 2026)

Ekstremsportveko adventure adaptive

Veko Adaptive samler konkurranser og aktiviteter under Ekstremsportveko som er tilrettelagt for utøvere med funksjonsnedsettelse. Målet er å skape inkluderende opplevelser der alle kan delta ut fra egne forutsetninger. Et eksempel på en aktivitet er adaptiv tandemparagliding, der personer som bruker rullestol får en unik naturopplevelse gjennom å fly sammen med en erfaren pilot.

Det finnes ikke sikre tall på hvor mange medlemmer i organisert idrett som har en funksjonsnedsettelse. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF) har rundt 10 000 registrerte paraiddrettsutøvere, men dette er primært deltakere i særskilte paraiddrettstilbud. I tillegg deltar et stort antall personer med funksjonsnedsettelse, særlig barn og unge, i ordinære idrettslag og aktiviteter uten å framgå av statistikken.³²

Tilgang til aktivitetshjelpemidler, transporttjenester, tegnspråktolk og ledsagere trekkes ofte fram som barrierer for deltakelse i idretten.³³ Nav låner ut aktivitetshjelpemidler slik at funksjonshemmede skal kunne drive fysisk aktivitet alene eller sammen med andre. Barn og unge med varig nedsatt funksjonsevne har rett til å få låne aktivitetshjelpemidler fra Nav for å kunne være i fysisk aktivitet. For personer over 26 år er det satt av en pott som skal dekke kostnader til aktivitetshjelpemidler (i 2026 var potten på 79,5 millioner kroner). Det er imidlertid begrensede midler i potten i forhold til antall søknader som kommer inn årlig, og over flere år har potten gått tom tidlig på året.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF)

NIF har det operative ansvaret for å utvikle og tilby inkluderende idrettstilbud. NIF driver et omfattende arbeid med paraiddrett, inkluderingstiltak og strategier som skal sikre like muligheter, blant annet gjennom prosjekter for mangfold og paraiddrett, kompetanseheving i klubbene og støtteordninger på tvers av idrettslag. NIFs Parastrategi 2022–2027, definerer mål og prioriteringer for paraiddretten i Norge. Strategien legger føringer for bredde, toppidrett, kompetanse, kommunikasjon og anlegg, og bygger på prinsippet om at paraiddrett skal være en integrert del av norsk idrett.

NIF måler utviklingen i paraiddrett gjennom flere indikatorer. De registrerer blant annet antall klubber som har aktive utøvere med funksjonsnedsettelse, og følger med på vekst i deltakelse. NIF bruker i tillegg samordnet rapportering for å kartlegge antall registrerte utøvere med funksjonsnedsettelse på tvers av idrettene.

Helse og livskvalitet

God livskvalitet fremmer helse og mestring og kan styrke motstandskraften i møte med ulike belastninger. Helse og livskvalitet henger sammen, og det som påvirker helse og livskvalitet er rimelig sammenfallende på tvers av grupper og individer. De viktigste forutsetningene for livskvalitet er i stor grad

³² (Bufdir, Deltakelse i lokalsamfunnet, kultur, fritid og idrett, u. å)

³³ (Oslo Economics, 2020)

overlappende med forutsetninger for helse. I Norge har befolkningen gjennomgående god livskvalitet, men livskvaliteten er ujevnt fordelt og for noen grupper går utviklingen i feil retning. Personer som har nedsatt funksjonsevne er blant gruppene som har lavere livskvalitet enn befolkningen for øvrig. Mange med funksjonsnedsettelse har betydelige psykiske helseutfordringer. Mange rapporterer også om ensomhet og ulike helseutfordringer.³⁴

Staten har en sentral rolle i å legge til rette for at innbyggerne har de nødvendige betingelsene for å leve et verdig og tilfredsstillende liv. Det er et offentlig ansvar å fremme helse, forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne og sikre nødvendige helse- og omsorgstjenester for hele befolkningen. Personer med funksjonsnedsettelse ønsker mer tilgjengelige tjenester, tilpasset deres behov og med kompetanse om funksjonsnedsettelser og utviklingshemming. Det er også dokumentert

et vedvarende behov for mer tilpassede og tilgjengelige psykiske helsetjenester for gruppen.³⁵

Tilgang på hjelpemidler og tolketjenester

Hjelpemidler og ulike former for tilrettelegging er viktige virkemidler for å bidra til at funksjonshemmede skal kunne delta i arbeidslivet og i samfunnet. Demografiske endringer med flere eldre i befolkningen vil bety at stadig færre vil være i yrkesaktiv alder. Samtidig kommer antallet som trenger hjelpemidler til å øke i årene fremover som følge av at vi får flere eldre innbyggere med behov for hjelpemidler. Det antas at antallet brukere av hjelpemidler fra hjelpemiddelsentralene vil øke med 15 prosent i 2030, 40 prosent i 2040 og 62 prosent i 2050.³⁶ Disse endringene tilsier at det blir desto viktigere med hjelpemidler og tilpasninger slik at flest mulig kan stå i jobb fremover, samtidig som de som trenger hjelpemidler i dagliglivet får det.

Stønad og hjelpemidler

Folketrygden gir rett til hjelpemidler og tilpasninger slik at personer som har nedsatt funksjonsevne som følge av sykdom, skade eller lyte, kan klare seg bedre i dagliglivet og delta i arbeidslivet. Noen hjelpemidler kan lånes gjennom Navs hjelpemiddelsentraler, mens andre kan Nav gi tilskudd eller lån til anskaffelse av.

Hjelpemidler og tilpasninger man kan få tilgang til gjennom Nav er blant annet høreapparater, tolketjenester til døve og personer

med nedsatt hørsel, tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde, førerhund, lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, stønad til bil, ortopediske hjelpemidler, parykk, briller, grunnmønster til søm av klær, samt stønad til folkehøgskole og tilpasningskurs for syns- og hørselshemmede. Nav kan også låne ut mange ulike hjelpemidler for bedret tilgjengelighet hjemme, og kan også gi tilskudd til ombygging eller utbygging av egen bolig.

³⁴ (Bufdir, Helse (habilitering og rehabilitering), u.å)

³⁵ (NAKU, 2025)

³⁶ (Nav, 2025)

2.2 Regjeringens innsatser

Økt deltakelse og medvirkning i offentligheten

Regjeringen styrker arbeidet med å sikre god praksis for deltakelse og medvirkning. Vi vil videreutvikle arbeidet med veiledning av kommunale råd blant annet gjennom å styrke medvirkningsrådenes kompetanse om CRPD i kommunene.

Vi viderefører rettighetsseminarene for personer med utviklingshemming, og vil bruke erfaringene til å spre kunnskapen om hvordan brukermedvirkning kan tilrettelegges bedre for personer med kognitiv funksjonsnedsettelse og andre grupper det er vanskelig å nå. Vi vil vurdere utvikling av en egen veileder for kommunale brukerråd for personer med utviklingshemming. Vi vil samtidig styrke kunnskapen om ytringsfrihet og meningsfrihet for personer med funksjonsnedsettelser.

Menneskerettighetsseminarer for personer med utviklingshemming

I 2019 ble det for første gang gjennomført et rettighetsseminar for personer med utviklingshemming, der formålet var å få innspill til stortingsmeldingen om menneskerettigheter for personer med utviklingshemming, St. meld 8 (2022–2023) *Menneskerettar for personar med utviklingshemming – Det handlar om å bli høyrtd og sett*. Seminaret var en suksess, og regjeringen har besluttet at slike seminarer skal gjennomføres jevnlig. Det siste seminaret ble gjennomført i 2024, og deltakerne fikk komme med sine innspill direkte til kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery.

Helse og livskvalitet

Regjeringens mål er at alle skal ha et likeverdig tilbud om helse- og omsorgstjenester, uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon. Regjeringen har lagt frem flere satsninger for å styrke helse- og omsorgstjenestene for hele befolkningen: Meld. St. 23 (2024-2025) *Fornye, forsterke, forbedre* beskriver regjeringens politikk for å utvikle framtidens allmennlegetjeneste. Helsepersonellplan 2040 legger frem tiltak for å møte mangelen på arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren.

I Eldreløftet, som en del regjeringens plan for Norge (2025–29), har vi forsterkede satsninger på bla. investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser. Målgruppen for investerings-tilskuddet er personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder, diagnose eller funksjonsnedsettelse.

Regjeringen har også lagt fram en tiårig opptrappingsplan for psykisk helse. Det over-

ordnede målet med planen er at flere skal oppleve god psykisk helse og livskvalitet, og at de som har behov for psykisk helsehjelp skal få god og lett tilgjengelig hjelp. Viktige satsinger i planen er å etablere flere lavterskeltilbud, en økning i døgnkapasitet samt tidlig og rask avklaring for de som søker hjelp.

Det er viktig å få tilgang til og å kunne forstå egne helseopplysninger og digitale løsninger for helsetjenester, og tjenestene må legges forholdene til rette slik at tjenestemottakerne så langt som mulig kan foreta valg ut fra egne forutsetninger og behov. For å sikre en god seksuell helse for hele befolkningen har regjeringen lagt frem en strategi for seksuell helse. Mange unge med funksjonsnedsettelse møter fordommer og myter knyttet til funksjonsnedsettelsen, som usynliggjør at de har en seksualitet. Ett av målene med strategien er at helsepersonell tar opp spørsmål om seksuell helse, inkludert seksuelt overførbare infeksjoner, med alle mennesker, uavhengig av alder, kjønn, etnisk bakgrunn, seksuell orientering, og funksjonsnedsettelse.

Nasjonal livskvalitetsstrategi

I juni 2025 lanserte regjeringen Nasjonal livskvalitetsstrategi. Regjeringen ønsker å utvikle mål og virkemidler for å sikre en samfunnsutvikling som legger til rette for like muligheter for et godt og meningsfullt liv, og som sikrer en god og jevn fordeling av livskvalitet i befolkningen. Kunnskap fra målinger av livskvalitet, indikatorer for livskvalitet og kunnskap om hvordan livskvalitet fordeler seg i befolkningen bør i større grad benyttes i politiske beslutningsprosesser. Tiltak kan da utvikles mer i tråd med innbyggernes egne behov, som igjen kan bidra til et mer rettferdig samfunn og styrket demokrati.

Et tiltak i strategien er at det skal utarbeides en handlingsplan. Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med en ny handlingsplan for å fremme god livskvalitet og forebygge og redusere ensomhet. Ensomhet er sosialt skjevt fordelt og rammer særlig grupper som også på andre områder har høyert risiko for lav livskvalitet og utenforskap, som personer med funksjonsnedsettelse. Arbeid med å forebygge og redusere ensomhet vil derfor være et viktig bidrag til å fremme livskvalitet og til å utjevne sosiale forskjeller.

Treffsikre møtepunkter

Regjeringen vil sikre at organisasjonene for personer med funksjonsnedsettelse blir hørt i utformingen av politikken som berører dem, slik at tiltakene blir treffsikre og effektive. Vi viderefører faste møtepunkter, både sektorspesifikke (for eksempel om valg og transport) og sektorovergripende (som rundebord og budsjettmøter).

Regjeringen styrker møtestrukturen slik at den henger bedre sammen med budsjettprosessen, og legger til rette for mer målrettet samarbeid og tydelig forankret dialog mellom organisasjonene og politiske myndigheter.

Hjelpemidler

Regjeringen jobber for at funksjonshemmede skal få god tilgang til nødvendig assistanse og hjelpemidler, for å sikre deltakelse i arbeidslivet og for at folk skal kunne klare seg best mulig i dagliglivet.

Raskere tildeling av høreapparat

Høreapparat kan ha stor verdi for den enkelte, da bedre hørselsfunksjon kan bidra til økt inkludering og deltakelse. I dag kan det imidlertid være lange ventetider for å få høreapparat. Regjeringen har derfor satt et mål om en høreapparatgaranti der ingen skal vente mer enn 4 måneder på å få tildelt høreapparat, og vurderer nå flere tiltak i hørselsomsorgen slik at ventetiden kortes ned. Høreapparatgarantien skal være oppfylt innen 2029. For å oppnå bedre tilgang til personell har regjeringen bla. økt antall studieplasser ved audiografutdanningen ved NTNU.

Flere i jobb

Regjeringen vil at flere personer med funksjonsnedsettelse skal delta i arbeidslivet og møte et arbeidsliv som er likestilt og inkluderende.

Regjeringen vil forsterke arbeidslinja ved å føre en mer aktiv arbeidsmarkedspolitikk. Flere av virkemidlene er generelle og retter seg mot personer som står utenfor arbeidslivet av ulike årsaker. Personer med funksjonsnedsettelse er en sammensatt gruppe med ulike behov, og mange vil kunne dra nytte av denne innsatsen for å komme i eller bli værende i arbeid.

Vi vil videreføre og styrke arbeidsmarkeds tiltakene, slik at flere får hjelp til å komme i arbeid. Det omfatter både generelle tiltak og ordninger som er særlig relevante for personer med funksjonsnedsettelse, blant annet arbeids- og utdanningsreiser og funksjonsassistanse i arbeidslivet. Flere med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne skal kunne delta i arbeidslivet.³⁷ Regjeringen ønsker å øke bruken av varig lønns-tilskudd som alternativ til uføretrygd og overfor personer med uføretrygd, og trappe opp bruken av varig tilrettelagt arbeid (VTA).

Regjeringen vil styrke arbeidsgiveres muligheter til å inkludere personer med funksjonsnedsettelse gjennom økt kunnskap om tilgjengelige hjelpemidler og tilrettelegging.

Flere i jobb

Arbeidet med å få flere i jobb er forankret i Regjeringens plan for Norge (2025–29). Regjeringen har satt som mål å få 150 000 flere i jobb innen 2030. I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* vektlegger vi økt bruk av arbeidsmarkedstiltak og flere muligheter til arbeidsgivere for å inkludere personer som står utenfor arbeid.

Ungdomsløftet

Ungdomsløftet er regjeringens satsing for å inkludere flere unge i arbeid og utdanning. Satsingen er forankret i Regjeringens plan for Norge (2025–29). Regjeringen har sammen med arbeids- og næringslivet satt et mål om få 30 000 flere under 30 år i jobb innen 2030.

³⁷ Personer med nedsatt arbeidsevne og personer med funksjonsnedsettelse er ikke identiske grupper. En person kan for eksempel ha en funksjonsnedsettelse uten å ha nedsatt arbeidsevne

Inkludering av unge i arbeidslivet

Regjeringen prioriterer å inkludere flere unge i arbeid og utdanning, og bidra til at færre blir stående varig utenfor arbeidslivet. Regjeringens innsats omfatter også unge med funksjonsnedsettelse.

Ungdomsløftet er en sentral satsing for å inkludere flere unge i arbeidslivet, og består av to hovedpilarer. For det første er ungdomsløftet en intensjonsavtale mellom regjeringen, partene i arbeidslivet, store virksomheter og frivillige organisasjoner om å inkludere flere unge i arbeidslivet. Funksjonshemmedes organisasjoner deltar i samarbeidet, og bidrar med erfaring og kompetanse.

For det andre innebærer ungdomsløftet en samlet innsats av eksisterende og planlagte arbeidsrettede tiltak for å bidra til at flere unge kommer i jobb. Dette inkluderer blant annet ungdomsgarantien i Nav, arbeidsmarkedstiltak, forsøk med ungdomsprogram, forsøk med fireårig lønnstilskudd, samt styrking av lavterskeltilbud og bedre tilpassede tjenester for unge med sammensatte behov.

Deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse

Regjeringen jobber for en helhetlig, systematisk og god praksis for deltakelse og medvirkning blant barn og unge. Bufdirs rolle som nasjonalt kompetansemiljø for barn og unges medvirkning på systemnivå skal videreutvikles. Dette gjelder også for barn og unge med funksjonsnedsettelse.

Regjeringen vil senke tersklene for deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter. Vi vil styrke kunnskapsgrunnlaget om deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse gjennom bedre statistikk og en tydelig forskningssatsing om deltakelse og varig inkludering. Et viktig grep er tydeliggjøring av barn og unge med funksjonsnedsettelse som målgruppe i samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge.

Samfunnsoppdraget «Ingen barn og unge utenfor»

Innsatsen «Ingen barn og unge utenfor!» er et nasjonalt samfunnsoppdrag som skal redusere utenforskap blant barn og unge i alderen 0–29 år gjennom en ny, innovativ, mer samordnet og kunnskapsbasert tilnærming. Samfunnsoppdraget skal pågå i perioden 2025–2035, med et overordnet mål om at utenforskap blant barn og unge

er betydelig redusert innen 2035. Innsatsen omfatter hele oppvekst- og livsløpet, fra tidlig forebygging til inkludering i utdanning, arbeid og fellesskap. Arbeidet skjer gjennom tett samarbeid mellom stat, kommuner, næringsliv og frivillig sektor, med aktiv medvirkning fra barn og unge selv.

Styrket inkludering i barnehage, skole og høyere utdanning

Regjeringen vil arbeide for bedre tilrettelegging og styrket inkludering i barnehage og skole, slik at alle barn og unge får utvikle seg, mestre og lære i et inkluderende fellesskap.

Det helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole, legger til rette for at barnehager og skoler kan videreutvikle den spesialpedagogiske kompetansen, slik at barn og unge med behov for tilrettelegging skal få nødvendig støtte og hjelp så tidlig som mulig i utdanningsløpet. Vi vil også jobbe for at flere sektorer samarbeider om tilbudet til barn og unge, for å utnytte den samlede kompetansen på en hensiktsmessig og effektiv måte.

Vi fortsetter arbeidet med å sikre like muligheter til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner, og at deltagelsen i høyere utdanning speiler mangfoldet i befolkningen. Samtidig vil vi legge til rette for et bedre samarbeid mellom sektorer og aktører som har ansvar, roller og oppgaver som påvirker muligheten til å kunne studere for å kvalifisere seg for arbeidslivet.

Likestilling og likeverd i rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn. Barnehagen skal motvirke alle former for diskriminering og fremme nestekjærlighet.

Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling og ikke-diskriminering og bidra til at barna møter og skaper et likestilt samfunn. Alle skal ha like muligheter til å bli sett, hørt og oppmuntret til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. Personalet må reflektere over sine egne holdninger for best mulig å kunne formidle og fremme likeverd og likestilling.

Læreplan i kroppsøving

Det pågår et arbeid med å endre læreplanen i kroppsøving i grunnskolen. Målet er at en endret læreplan i faget skal tre i kraft fra skoleåret 2027/28.

En arbeidsgruppe med representanter fra fagmiljøer og sektor har gitt råd om justeringer i læreplanen i kroppsøving og behov for andre tiltak for å støtte arbeidet med læreplan og vurdering. Målet har vært å ta tak i utfordringer som kunnskapsgrunnlaget viser om praksis i faget og bidra til en mer felles forståelse av læreplanen og vurdering i faget.

Likestilling av personer med funksjonsnedsettelse er ikke eksplisitt omtalt i kunnskapsgrunnlaget, men det er foreslått noen endringer som kan være av betydning. Arbeidsgruppen har gitt råd om:

- å tydeliggjøre at innsats er en del av kompetansen i faget og ikke noe som skal vurderes i tillegg til kompetansemålene.
- tydeliggjøre hva forutsetninger handler om i faget. Beholde omtalen av elevenes forutsetninger i teksten om fagets relevans og sentrale verdier og ta bort forutsetninger i kompetansemålene.

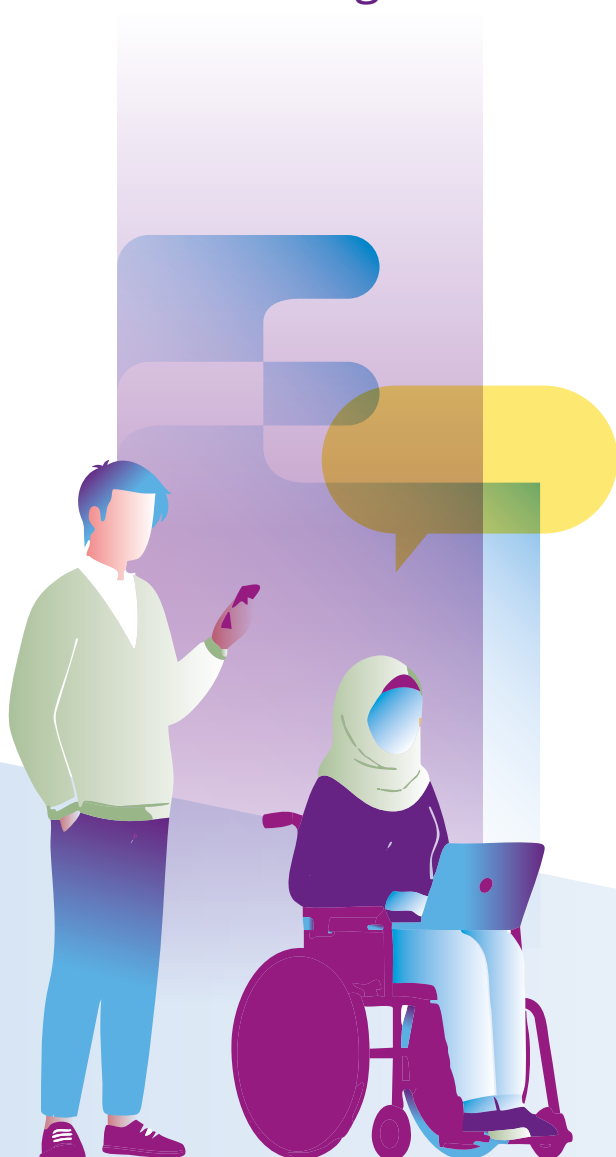
Indikatorer

- Aktiv i en organisasjon/aksjonsgruppe/politisk parti
- Deltar ikke i regelmessige fritidsaktiviteter – kino, konsert, trene eller delta i organisasjoner eller foreninger
- Fullført utdanning på videregående skole nivå
- Fullført høyere utdanning
- Unge utenfor arbeid, utdanning og opplæring («NEET»)
- Sysselsatt

3 Trygghet og frihet fra diskriminering

Alle skal oppleve trygghet og sikkerhet. Personer med funksjonsnedsettelse skal ha et effektivt vern mot vold, overgrep, hatkriminalitet og trakassering. Ingen skal utsettes for hets eller diskriminering på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Dette krever målrettede tiltak og styrket kompetanse i relevante offentlige instanser.

3.1 Utfordringsbildet

Diskriminering og fordommer

Personer med funksjonsnedsettelse møter diskriminering på en rekke områder. I 2024 var diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse den største kategorien av henvendelser til Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), med totalt 651 saker.³⁸ Av de 703 klagesakene Diskrimineringsnemnda (DN) mottok i 2025, gjaldt om lag én av tre saker funksjonsnedsettelse.³⁹

Diskriminering

Diskriminering defineres i likestillings- og diskrimineringsloven som at noen blir behandlet dårligere enn andre på grunn av ett eller flere forhold ved personen det gjelder. Slike forhold kan for eksempel være personens religion, funksjonsnedsettelse eller etnisitet.⁴⁰ Dette kalles direkte forskjellsbehandling. Det kan også være diskriminering hvis noe som tilsynelatende skal gjelde likt for alle, likevel stiller noen dårligere enn andre på grunn av ett eller flere av diskrimineringsgrunnlagene i loven. Dette kalles indirekte forskjellsbehandling.⁴¹

³⁸ (Ligestillings- og diskrimineringsombudet, 2025)

³⁹ (Diskrimineringsnemnda, 2025)

⁴⁰ Likestillings- og diskrimineringsloven § 7, jf. § 6

⁴¹ Likestillings- og diskrimineringsloven § 8, jf. § 6.

Funkofobi/ableism

Funkofobi viser til diskriminering, nedsettende holdninger og negative forventninger rettet mot personer med funksjonsnedsettelse – eller mot personer som antas å ha en funksjonsnedsettelse. Funkofobi kan komme til uttrykk både på strukturelt nivå, gjennom lover, praksiser og samfunnsorganisering, og på individuelt nivå, gjennom enkelthandlinger og holdninger. Begrepet har også en moralsk dimensjon, der mennesker uten funksjonsnedsettelse implisitt eller eksplisitt anses som «bedre» eller mer verdifulle enn personer med funksjonsnedsettelse.

I SSBs livskvalitetsundersøkelse fra 2022 oppgir nær 40 prosent av personer med funksjonsnedsettelse at de har blitt utsatt for diskriminering. Dette er dobbelt så mange som i befolkningen generelt. Om lag 15 prosent har opplevd diskriminering direkte knyttet til funksjonsnedsettelse, og 25 prosent rapporterer om diskriminering på grunn av sykdom eller skade.⁴² Flere studier viser at personer med funksjonsnedsettelse opplever diskriminering i arbeidslivet, og felteksperimenter tyder på at rullestolbrukere og personer med psykiske lidelser blir diskriminert i ansettelsesprosesser.⁴³ Samtidig er bevisstheten i befolkningen lav, og kun 15 prosent tror at personer med funksjonsnedsettelse utsettes for diskriminering.⁴⁴

⁴² (SSB, Livskvalitetsundersøkelsen. Spesialbestilte tall, 2023)

⁴³ (Bufdir, 2022)

⁴⁴ (Tyldum, 2019)

Gratis juridisk veiledning

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) gir gratis råd og juridisk veiledning i saker som gjelder diskriminering og trakassering. De veileder blant annet om diskrimineringsregelverket, gir en veiledende vurdering, og gir innspill til hva du kan gjøre videre.

Les mer her: <https://ldo.no/kontakt-oss/juridisk-veiledning/>

Sammensatt diskriminering

Personer med funksjonsnedsettelse kan tilhøre flere utsatte grupper ut fra kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller alder, noe som bidrar til økt sannsynlighet for å bli utsatt for diskriminering.⁴⁵ S sammensatt diskriminering er en strukturell utfordring, og handler om hvordan samfunnets systemer, tjenester og normer kan forsterke sårbarhet og forskjellsbehandling når flere diskrimineringsgrunnlag virker sammen.

Samer med funksjonsnedsettelse

Det er dokumentert at samer med funksjonsnedsettelse opplever diskriminering på bakgrunn av flere diskrimineringsgrunnlag, og studier viser blant annet at personer med funksjonsnedsettelse i samiske områder er mer utsatt for skader og trusler om skade. Samiske kvinner med utviklingshemming er særlig utsatt for vold og mobbing.

Sametingets handlingsplan

Sametingets handlingsplan for realisering av samiske funksjonshindredes rettigheter 2024-2026 ble vedtatt i juni 2024. Handlingsplanen skal bidra til forsterket innsats for å realisere rettigheter til samer med normbrytende funksjonsvariasjoner.

⁴⁵ (Bufdir, 2022)

Hatefulle ytringer og hatkriminalitet

Personer med funksjonsnedsettelse er mer utsatt for hatytringer og hatkriminalitet enn den øvrige befolkningen.⁴⁶ I 2025 utgjorde anmeldelser på grunn av funksjonsnedsettelse 3 prosent av den registrerte hatkriminaliteten. Politiet tror at det er store mørketall for denne kategorien, av sammensatte årsaker.⁴⁷

Hatefulle ytringer, hatprat og hets

Hatefulle ytringer defineres i straffeloven § 185 som å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller nedsatte funksjonsevne.

Hatefulle ytringer brukes ofte i dagligtale også om ytringer som ikke rammes av straffeloven §185, og det er ikke alltid i dagligtalen klare avgrensninger til for eksempel begrepene hatprat og hets.

Begrepene hatprat og hets defineres ofte bredere enn det som rammes av straffeloven. Med *hatprat/hets* menes ytringer som er stigmatiserende, nedverdiggende, trakasserende eller truende, og som er rettet mot et individ eller en gruppe på grunnlag av karakteristikk av hele gruppen (som for eksempel funksjonsnedsettelse).⁴⁸

Vold og overgrep

Personer med funksjonsnedsettelse rapporterer høyere utrygghet og har større risiko for vold og overgrep enn befolkningen som helhet. I SSBs levekårsundersøkelse EU-SILC oppgir nær én av ti å ha vært utsatt for vold eller trusler det siste året, mot 5 prosent i hele befolkningen.⁴⁹ Forskning viser at personer med funksjonsnedsettelse har opptil tre ganger så høy risiko for å bli utsatt for vold og overgrep. Som i befolkningen generelt er kvinner særlig utsatt for seksuell vold, partnervold og psykisk vold, mens menn oftere utsettes for vold fra ukjente.⁵⁰

En analyse av straffesaksregisteret avdekker særlig høy forekomst av seksuelle overgrep mot unge kvinner med funksjonsnedsettelse.⁵¹ Personer med utviklingshemming er en særlig sårbar gruppe.⁵² Samtidig er barn og unge med funksjonsnedsettelse, og særlig ungdom med bevegelseshemming er mer utsatt for alle former for vold og overgrep enn andre ungdommer.⁵³

⁴⁶ (Bjørnshagen, Olsen, Vedeler, & Eriksen, 2024)

⁴⁷ (Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet, 2026)

⁴⁸ (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2023)

⁴⁹ SSB. (2020). Lavekårsundersøkelsen EU-SILC. Spesialbestilte tall.

⁵⁰ (Gundersen & Vislie, 2019); (Brunes & Heir, 2018)

⁵¹ (Åker, 2021)

⁵² (Grøvdal, 2013)

⁵³ (Hafstad & Augusti, 2019)

TryggEst

TryggEst er utviklet for å hjelpe kommuner med å ivareta risikoutsatte voksne innbyggere, som i liten eller ingen grad er i stand til å beskytte seg selv. Den skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot denne gruppen.

Risikoutsatte voksne kan være personer med flere sårbarheter som høy alder, kognitive vansker, psykiske lidelser eller rusmiddelproblemer. Typer vold og overgrep inkluderer fysisk og psykisk vold, seksuell vold, økonomisk vold.

Prosjektet startet i 2018 med tolv pilotkommuner. Følgeundersøkelser viste at kommunene oppdaget og behandlet 6–8 ganger flere saker enn før de startet med TryggEst. I 2026 har totalt 125 kommuner enten tatt i bruk TryggEst eller har vedtak om å gjøre det. Disse kommunene dekker ca. 61–63 prosent av den norske befolkningen.

Krisesentertilbudet

Krisesentertilbudet er et av de viktigste beskyttelses- og veiledningstilbudene for personer som er utsatt for vold i nære relasjoner. Kommunene har etter krisesenterlova ansvar for å sikre et godt og helhetlig krisesentertilbud. Det er et mål at voldsutsatte, uansett livssituasjon, skal få et likeverdig og behovstilpasset tilbud, med individuell tilrettelegging der det er behov for det. Tilstanden og utformingen av krisesenterbyggene påvirker tjenestetilbudet, og mange krisesentre vurderer egne lokaler som uegnet til formålet. Flere sentre peker på eldre eller uegnede bygg, manglende universell utforming eller begrensede muligheter for tilrettelegging. Dette påvirker både tilgjengelighet, trygghet og kvaliteten på tilbudet.⁵⁴

⁵⁴ Bufdir krisesenterstatistikk 2024

Rettsikkerhet

Tvangsbruk

Sivilombudets besøk i 15 boliger for personer med utviklingshemming i perioden 2020–2022 avdekket alvorlige forhold knyttet til bruk av tvang og mangler i tjenestetilbudet. Det ble blant annet funnet ulovlig og langvarig bruk av tvang, dårlig begrunnede vedtak og begrensninger i bevegelsesfriheten. I tillegg ble det avdekket svakheter i helsehjelp, uegnede boforhold som øker risikoen for tvangsbruk, manglende kompetanse om vold og overgrep blant ansatte og mangelfull opplæring av verger.⁵⁵ Tilsvarende avdekket LDO i sin gjennomgang av 117 klagesaker økt bruk av unødvendig tvang i helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming, blant annet som følge av mangelfulle vurderinger. Flere vedtak ble opphevet, og kommunene ble pålagt å tilby alternative tjenester.⁵⁶

Møter med strafferettspleien

Personer med kognitive funksjonsnedsettelse møter særskilte utfordringer i strafferettspleien. Manglende tidlig identifisering kan svekke rettsikkerheten, både fordi de kan ha vansker med å forstå prosessen og med å bli forstått. En studie fra Nordlandsforskning viste at oppfølgingen i stor grad er personavhengig og at det manglet systemer for tidlig identifisering og tilrettelegging.⁵⁷ Riksadvokaten har i de senere år viet stor oppmerksomhet knyttet til utfordringen med at utviklingshemming (og psykisk sykdom) hos mistenkte ikke fanges opp før det er «for sent», og understreker politiets

og påtalemyndighetens ansvar for å avdekke tilstander hos den mistenkte som kan gi grunnlag for straffefrihet eller straffereduksjon.⁵⁸

Varetekt og straffegjennomføring

Innsatte med funksjonsnedsettelse eller psykiske lidelser kan ha behov for oppfølging og tilrettelegging for å få utbytte av straffegjennomføringen. I perioden 2010 til 2022 utgjorde innsatte med en utviklingshemming i overkant av 500 personer.⁵⁹ En undersøkelse fra Kriminalomsorgens høyskole og utdannings-senter (KRUS) viser at rettsikkerheten for personer med utviklingshemming i fengsel er god på flere områder, men at mulighetene for reell brukermedvirkning og deltakelse i fritidsaktiviteter er begrenset. Kun 20 prosent av fengslene oppgir å ha egnede tilbud, og utredning av psykiske lidelser varierer.⁶⁰

Manglende kunnskap om innsattes funksjonsnivå både før og under soning, kan føre til at innsatte med kognitive funksjonsnedsettelse ikke oppdages. Enkelte tilpasser seg fengsels-hverdagen og deltar i enkel arbeidsdrift, men unngår ellers fellesskap med andre innsatte og tilbringer mye tid alene.⁶¹ Mangelfull tilrettelegging øker risikoen for isolasjon, og kan forverre helse, redusere funksjonsnivå og svekke muligheten til et liv uten kriminalitet etter løslatelse. Riksrevisjonen og Kriminalomsorgsdirektoratet har avdekket mangler ved oppfølging av innsatte med funksjonsnedsettelse under straffegjennomføring og ved løslatelse.⁶²

⁵⁵ (Sivilombudet, 2022)

⁵⁶ (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2022)

⁵⁷ (Olsen, Kermit, Dahl, Søndena, & Envik, 2018)

⁵⁸ RA-2020-2 og RA-2023-1676

⁵⁹ (Meld. St. 31 (2024-2025), 2025)

⁶⁰ (Meld. St. 31 (2024-2025), 2025)

⁶¹ (Meld. St. 31 (2024-2025), 2025)

⁶² (Riksrevisjonen, 2022); (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2020)

Beredskap

Personer med funksjonsnedsettelser har to til fire ganger større dødelighet i katastrofer sammenlignet med andre. Universell utforming er viktig for at flest mulig skal kunne ivareta sin egenbredskap i krisesituasjoner. Universelt utformede digitale tjenester er avgjørende for en robust og inkluderende totalberedskap. I krisesituasjoner er behovet for rask og presis informasjon stort, og da må digitale løsninger være tilgjengelige for hele befolkningen – uavhengig av funksjonsevne, språk og digital kompetanse. Manglende tilgjengelighet kan føre til at sårbare grupper ikke får nødvendig helsehjelp eller informasjon, noe som både går ut over sikkerheten for den enkelte og samfunnets evne til å håndtere kriser i stort.

Sendai-rammeverket for katastrofeforebygging (FN), understreker at krisehåndtering må være inkluderende og tilgjengelig for å redusere risiko for alle deler av befolkningen. Kommunene har også et lovpålagt ansvar for å ivareta psykososial beredskap og oppfølging. Helsedirektoratet jobber med å oppdatere Nasjonal veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer og med et oppdrag om psykologisk motstandskraft i befolkningen.

Krisesituasjoner

I henhold til FN-konvensjonen for personer med funksjonsnedsettelse (CRPD) artikkel 11 er stater forpliktet til å treffe nødvendige tiltak for å sikre beskyttelse og sikkerhet for personer med nedsatt funksjonsevne i risikosituasjoner. Dette omfatter blant annet væpnet konflikt, humanitære nødsituasjoner og naturkatastrofer.⁶³

Koronapandemien er et eksempel på en situasjon som trolig er omfattet av artikkel 11, og som hadde særlig negative konsekvenser for personer med funksjonsnedsettelse. Mange opplevde at tjenester de var avhengig av ble redusert, og at praktisk bistand, avlastningstilbud og andre tjenester ble endret eller fjernet.⁶⁴ Mange mistet også viktige sosiale arenaer. Personer med utviklingshemming var blant dem som var særlig utsatt, blant annet som følge av innføring av adgangskontroll og besøksforbud i offentlige og private helse- og omsorgsinstitusjoner, samt i fellesarealer i omsorgsboliger.⁶⁵

⁶³ (CRPD, 2006)

⁶⁴ (Bøhler & Ugreinov, 2021)

⁶⁵ (Bøhler & Ugreinov, 2021)

3.2 Regjeringens innsatser

Hindre diskriminering gjennom bevisstgjøring og holdningsskapende arbeid

Regjeringen vil jobbe målrettet for å redusere diskriminering og negative holdninger rettet mot personer med funksjonsnedsettelse. Vi vil igangsette en undersøkelse om befolkningens holdninger til personer med funksjonsnedsettelse. Videre vil vi styrke paraplyorganisasjonene for personer med funksjonsnedsettelse med midler til å gjennomføre holdningsskapende arbeid i befolkningen. Vi vil fortsette arbeidet med å fjerne stigmatiserende og diskriminerende språk i norsk lovverk.

Regjeringen vil gjøre det enklere å samordne innsatsen mot hets og diskriminering av personer med funksjonsnedsettelse, og vil vurdere å etablere et eget samarbeidsforum for aktører som arbeider på feltet.

Arbeid mot hatkriminalitet, hatefulle ytringer, hets og diskriminering

Regjeringen vil styrke arbeidet mot hets, trusler og vold mot personer med funksjonsnedsettelse, og prioritere tiltak som bekjemper netthets. Det er fortsatt behov for å styrke kunnskap og kompetanse om hatkriminalitet mot personer med nedsatt funksjonsevne i politiet. Politiet får få anmeldelser, og det antas at det er store mørketall.

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å avdekke og motarbeide hatkriminalitet rettet mot personer med funksjonsnedsettelse. Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet skal

fortsette sitt arbeid med kompetanseheving og veiledning, samt statistikk og analyse av anmeldt hatkriminalitet, herunder av hatkriminalitet mot personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen vil utarbeide en strategi mot hatytringer.

Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet

Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet ble etablert i Oslo politidistrikt i 2021. Kompetansemiljøet skal heve politidistriktenes kompetanse om hatkriminalitet og gi veiledning i konkrete saker. Fra 2023 er kompetansemiljøet gitt oppgaver knyttet til videreutvikling av statistikk og analyse av anmeldt hatkriminalitet. Det utarbeides en nasjonal årsrapport om anmeldt hatkriminalitet i Norge. Hatkriminalitet mot personer med nedsatt funksjonsevne er en egen kategori i statistikken.

Voldsforebygging, rettsikkerhet og ivaretagelse av voldsutsatte med funksjonsnedsettelse

Regjeringen vil sikre at voksne i sårbare livssituasjoner får lik og trygg beskyttelse mot vold og overgrep i hele landet. Vi vil styrke kommunenes kompetanse, øke rettsikkerheten og redusere mørketall gjennom systematisk bruk av TryggEst-modellen. Vi vil sikre at krisentre og tjenester er tilgjengelig for voldsutsatte med funksjonsnedsettelse. For å sikre at tiltakene treffer vil vi øke kunnskapen om vold og omfang av vold mot personer med funksjonsnedsettelse.

Likeverdige krisesentertilbud

Regjeringen prioriterer arbeidet for å styrke krisesentertilbudet til særlig utsatte grupper. Fra 1. januar 2026 trådte endringer i krisesenterloven i kraft. Endringene tydeliggjør kommunenes plikt til å sørge for likeverdige alternative krisesentertilbud for brukere som ikke kan benytte det vanlige botilbudet ved krisesenteret fordi tilrettelegging ikke er mulig. Bufdir forvalter tilskudd til tiltak mot vold og overgrep, og kommuner kan søke om tilskudd for å gi et bedre krisesentertilbud til voldsutsatte med særlige behov. Bufdir oppdaterer også veilederen for krisesentertilbudet, med tydelig vekt på kommunenes ansvar for å legge til rette for alle brukere.

Likeverdig straffegjennomføring

Regjeringen vil at etablerte prinsipper og forebygging, forsvarlighet og forholdsmessighet for straffegjennomføring skal være førende for personer med funksjonsnedsettelse. Vi vil vurdere om ikke-diskriminering og likeverdige gjennomføringsforhold er tilstrekkelig sikret i regelverk for at straffegjennomføringen skal ha et meningsfullt innhold som forebygger kriminalitet, samtidig som trygghet og sikkerhet ivaretas.

Vi vil videreutvikle tjenestetilbudet til innsatte med funksjonsnedsettelse i tråd med innsattes rettigheter og tilbud ellers i samfunnet. Regjeringen vil følge opp rapport om omsorgsbehov for innsatte med utviklingshemming og prioritere arbeide med tilrettelagte aktiviteter og progresjon for personer med utviklingshemming som sitter i fengsel.

Vi vil videreutvikle kartleggingen før og under straffegjennomføring, og styrke kartleggingen av varetektsinnsatte. Kartleggingen skal resultere i konkrete oppfølgingsplaner for innsatte og domfelte.

Ivaretagelse av sårbare personer i straffesaker

I 2023 utarbeidet Riksadvokatembetet i samarbeid med Fagutviklingsapparatet for etterforskningsfeltet «*Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak*» (RA-2023-1676). Formålet er å sikre etterlevelse av reglene som gjelder for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesaker, herunder ivaretagelsen av prosessuelle rettigheter. I retningslinjene understrekes politiets og påtalemyndighetens ansvar for å avdekke tilstander hos mistenkte som kan gi grunnlag for straffrihet eller straffereduksjon – eller tilsier at det bør tas særlige hensyn i etterforskningen.

Domstoladministrasjonen gjennomfører en rekke kompetansetiltak for dommere og ansatte i norske domstoler, og har blant annet gjennomført kompetansetiltak med læringsmål knyttet til å forbedre evnen til å identifisere personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne og praktiske kompenserende tiltak.

Indikatorer

- Blitt behandlet dårligere enn andre, diskriminert
- Mottatt trusler eller utsatt for vold siste 5 år
- Andel utsatt for hatkriminalitet etter funksjonsnedsettelse
- Krisesentre: Gjennomførte tiltak for å sikre at senteret er tilgjengelig for personer med ulike funksjonsnedsettelse
- Holdninger i befolkningen

4 Et godt virkemiddelapparat

God samordning er avgjørende for å virkeliggjøre målet om et samfunn for alle. Et virkemiddelapparat som bygger på solid kunnskap, er avgjørende for å utvikle politikk som treffer. Tjenester må sees i sammenheng, og personer som trenger bistand fra flere instanser skal ikke oppleve at mangel på koordinering svekker livskvalitet og muligheter for deltakelse.

4.1 Utfordringsbildet

Koordinering og samordning

Det er fremdeles utfordringer knyttet til koordinering og samordning av tjenestene til personer med funksjonsnedsettelse. Utfordringene gjelder koordinering på tvers av sektorer, mellom forvaltningsnivåer og særlig i overgangssituasjoner. Kommunene får faglig støtte gjennom pedagogiske virkemidler som veiledere, og rundskriv, hovedsakelig sektorspesifikke. Fordi departementer og direktorater lager slike ressurser separat, kan de være overlappende og lite koordinerte. Dette gjør det krevende for kommunene å navigere i systemet og utvikle helhetlige tjenester.

Sektororganisering

Regjeringsapparatet er organisert etter sektorprinsippet, der hver statsråd har ansvar for sin samfunnssektor gjennom eget departement og underliggende etater, og forvalter ordninger og tiltak for hele befolkningen innen sitt område. Kultur- og likestillingsdepartementets koordineringsansvar krever systemer og rutiner som gir grunnlag for en samlet oversikt over likestillingssituasjonen innenfor ansvarsområdene til alle sektordepartementene. Denne strategien skal bidra til å styrke samordning i arbeidet for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse.

Kjernegruppen for utsatte barn og unge

Kjernegruppe for utsatte barn og unge (KUBU) samordner innsatsen på tvers av departementer og etater for barn og familier med komplekse utfordringer. Målet er at utsatte barn og unge får helhetlig og riktig hjelp, uavhengig av sektor eller forvaltningsnivå. Utsatte grupper kan være barn som lever i fattigdom, er utsatt for vold eller overgrep, har psykiske vansker eller funksjonsnedsettelse, strever i skolen, er i barnevernet eller mangler sosial tilhørighet. Mange barn har behov på flere områder. Kernegrupper er en arbeidsform for å løse komplekse utfordringer som ikke kan løses av én sektor alene. Kernegruppen består av representanter fra BFD, AID, HOD, JD, KD, KDD, KUD og DFD. Det er etablert en tilsvarende struktur på direktoratsnivå der 13 underliggende etater deltar i et felles etatssamarbeid for utsatte barn og unge. Etatssamarbeidet skal bidra til å samordne statens innsatser og støtte kommunene i arbeidet med å gi barn og unge tidlig, koordinert og tilpasset hjelp.

Det er igangsatt flere tiltak for å styrke samordningen mellom departementer, direktorater og forvaltningsnivåer. 0–24-samarbeidet (2016–2021) skulle bedre oppfølgingen av utsatte barn og unge, men erfaringene viste behov for sterkere forankring på departementsnivå og mer varige strukturer. I 2021 ble det derfor etablert kernegrupper for områder med komplekse samfunnsutfordringer.⁶⁶ Kernegruppen for utsatte barn og unge (KUBU) skal blant annet bidra til bedre og mer enhetlig styring av

underliggende etater og statsforvalter, og koordinert bruk av virkemidler for målgruppen.

Samordning på kommunalt nivå

På kommunalt nivå kan mangelfull koordinering mellom ulike tjenester skape utfordringer for barn med funksjonsnedsettelse og deres familier. Riksrevisjonens undersøkelse av helse- og omsorgstjenester til barn med funksjonsnedsettelse viser at familiene ofte må ta ansvar for å koordinere tjenestene selv. Undersøkelsen viste også at viktige forutsetninger for at koordinatorordningen skal fungere, ikke er på plass.

Undersøkelsen til Riksrevisjonen viser at familier med sammensatte behov må forholde seg til mange aktører for å få den informasjonen og veiledningen de trenger, og at det kan være utfordrende å orientere seg om de ulike ordningene. Pårørendeundersøkelser, gjennomført av Opinion på oppdrag fra Helsedirektoratet, finner også at pårørende har behov for informasjon og veiledning om tilgjengelige tjenester, støtteordninger og tilbud både for den som er syk og for de som er pårørende.

Tildeling av tjenester varierer mellom kommunene. Riksrevisjonen pekte på store geografiske forskjeller i habiliterings-tilbudet og at statsforvaltere behandler klager på kommunale vedtak ulikt. Dette har påvirket hvilke tjenester familiene får.⁶⁷ Helsedirektoratet jobber på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet med å lage en nasjonal handlingsplan for habilitering.⁶⁸ Handlingsplanen skal gi strategisk retning for en bærekraftig styrking og videreutvikling av habiliteringstjenestene i Norge.

⁶⁶ (Meld. St. 28 (2024–2025), 2025)

⁶⁷ (Riksrevisjonen, 2021)

⁶⁸ (Helsedirektoratet, 2026)

Tro på framtida – uansett bakgrunn

Meld St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* var et samarbeid mellom fem departementer. I meldingen presenterer regjeringen den samlede innsatsen på tvers av sektorer for at barn og unge skal få en trygg oppvekst og like muligheter til å skape seg gode og selvstendige liv.

For å fremme sosial utjevning og sosial mobilitet blant barn og deres familier legger regjeringen vekt på forsterket innsats på fem innsatsområder: arbeid og økonomisk trygghet, en god start på livet, like muligheter gjennom utdanningsløpet, på fritidsarenaer og inn i arbeidslivet, styrke laget rundt barn og unge og mer kunnskap og samarbeid. I

meldingen løftes det tverrsektorielle arbeidet fram, både på statlig og kommunalt nivå.

Kommunene har ansvar for de fleste av fellesarenaene og velferdstjenestene for barn og unge. De har ansvar for planleggingen av tilbudet til innbyggerne og at tjenestene er gode og sammenhengende, på tvers av sektorer. Staten kan gjennom koordinert virkemiddelbruk støtte opp under kommunens arbeid med helhetlige tjenester på tvers av sektorer. I meldingen ble det blant annet lansert tiltak for felles kompetanseutvikling på tvers av sektorer og sammenslåing av sektorvise tilskuddsordninger til en overordnet tilskuddsordning.

Håndheving – behandling av klager

Effektiv håndheving av likestillings- og diskrimineringsregelverket er avgjørende for at personer som opplever diskriminering eller trakassering får sine saker rettferdig behandlet. Dette er ofte komplekse og krevende saker. Et godt og tilgjengelig lavterskeltilbud er viktig for å sikre at enkeltpersoner har reell mulighet til å få prøvd sine saker uten store kostnader eller prosessuelle barrierer.

Diskrimineringsnemnda er et uavhengig forvaltningsorgan, og klager på diskriminering kan bringes direkte inn for den. Nemnda behandler saker etter likestillings- og diskrimineringsloven samt saker om brudd på

ikke-diskrimineringsbestemmelser i en rekke lover. Nemnda har også myndighet til å ilegge oppreisning i saker som gjelder arbeidsforhold, og til å tilkjenne erstatning i enklere saksforhold. Klagebehandlingen er gratis.

Antall klagesaker har økt betydelig de siste årene. Nemnda behandlet 157 saker i sitt første driftsår i 2018, og antallet steg til 381 behandlede saker i 2024 (med 621 innkomne saker samme år). I 2025 mottok nemnda 703 klagesaker, og ferdigbehandlet 661. Diskrimineringsnemndas saksbehandlingstid er på 12,4 måneder per juni 2026. Utviklingen illustrerer både økt kjennskap til ordningen og et vedvarende behov for effektiv håndheving av diskrimineringsregelverket.⁶⁹

⁶⁹ (Diskrimineringsnemnda, 2025)

Kunnskap og kompetanse om CRPD

De siste årene har både oppmerksomheten om behovet for kompetanseheving om CRPD i kommunene og kjennskapen til konvensjonen økt. Samtidig er kompetansen ofte generell, personavhengig og svakt forankret i styring, planverk og internkontroll. Statsforvalterne, som fører tilsyn med kommunene vurderer kunnskapsnivået om CRPD som lavt i mange kommuner, og trekker frem svak forankring i kommunale styringsverktøy.⁷⁰

Kommunestørrelse spiller inn, og større kommuner har oftere nøkkelpersoner med CRPD-kompetanse, formaliserte informasjonskanaler og strukturert kompetansearbeid. I små og mellomstore kommuner er kunnskapen oftere person- og situasjonsavhengig, med begrenset kapasitet til å drive arbeidet fremover. Dette påvirker kompetansehevingsopplegg, der store kommuner har formaliserte opplegg, mens små kommuner oftere har grunnleggende informasjonsmøter og enkeltkurs. I mellomstore kommuner er det ofte en uklar ansvarsplassering av arbeidet med CRPD.⁷¹

Integrering av CRPD i utdanning

I en undersøkelse fra 2025 finner man at CRPD i liten grad er integrert i pensum og undervisning i relevante fag. Unntaket er vernepleierutdanningen, der det er sentralt i både pensum, undervisning og eksamen. En utfordring som trekkes frem er at det er få tilgjengelige undervisningsressurser eller fagpersoner med inngående kompetanse på feltet. Mange utdanningsledere og undervisere oppgir at fagplanene er fulle, og at man ikke kan inkludere nye tema uten å ta ut noe. Det trekkes frem

at prinsippene i CRPD ofte formidles indirekte under andre tema.⁷²

Gjennomføring av CRPD

Norske kommuner jobber aktivt med CRPD på tvers av tjenester, men gjennomføringen er ujevn og påvirket av rammer som ressurser, boligtilgang, fysisk utforming og transport. CRPD er ofte forankret i kommuneplanens samfunnsdel og delvis i sektorplaner, men 70 prosent har ikke forankret konvensjonen i egne strategier, temaplaner eller handlingsplaner. Det er et tydelig gap mellom overordnet ambisjonsnivå og planverket som styrer tjenester i bolig- og skolesektoren.⁷³

Kommunene rapporterer om en rekke tiltak, særlig innen universell utforming, bolig, aktivitet og skole. Selv om rådene for personer med funksjonsnedsettelse brukes relativt aktivt, varierer både omfanget av og tidspunktet for involveringen.⁷⁴

Statistikk og kunnskap

Statistikken om personer med funksjonsnedsettelse er begrenset på mange områder. Utvalgsundersøkelser fra SSB brukes ofte for å anslå omfanget av personer med funksjonsnedsettelse. Et representativt utvalg får spørsmål om funksjonsnedsettelse, og resultatene generaliseres til befolkningen. En sentral utfordring har vært at det ikke finnes standardiserte spørsmål eller felles definisjoner. Ulike undersøkelser opererer dermed med ulike avgrensninger, noe som gir variasjon i anslagene for hvor mange som har funksjonsnedsettelse.⁷⁵

⁷⁰ (Menon Economics, 2025)

⁷¹ (Menon Economics, 2025)

⁷² (Agenda Kaupang, 2025)

⁷³ (Menon Economics, 2025)

⁷⁴ (Menon Economics, 2025)

⁷⁵ (NOU 2023: 13, 2023)

4.2 Regjeringens innsatser

Styrket koordinering og samordning

Regjeringen vil at politikk, tiltak og tjenester for personer med funksjonsnedsettelse skal være best mulig koordinert og samordnet. Sektoransvarsprinsippet er grunnleggende i norsk forvaltning, samtidig er det avgjørende at politikken oppleves sammenhengende.

Regjeringen vil løfte CRPD i etatssamarbeidet for utsatte barn og unge. Vi vil styrke Bufdirs rolle som kunnskaps- og koordineringsaktør, ved å forsterke samarbeidsstrukturen på direktoratsnivå. Dette innebærer at Bufdir skal videreutvikle samarbeidsfora, etatssamarbeid og tverrsektorielle prosesser. Samtidig vil vi forankre en tilsvarende mekanisme på departementsnivå med en fast interdepartemental arbeidsgruppe og felles oppdrag til direktoratene på relevante områder.

Som en del av det overordnede likestillingsarbeidet skal Bufdir arbeide for å skape økt oppmerksomhet og kunnskap om funksjonsnedsettelse i aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP), både på myndighetsutøver og arbeidsgiversiden. Funksjonsnedsettelse vil også få en sentral rolle i prosjektet likestilte kommuner (Modellkommuneprosjektet) i samarbeid med KS.

Evalueringsplaner

Regjeringen har igangsatt evaluering av handlingsplanen for universell utforming og handlingsplanen for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse. Evalueringen vil danne et viktig grunnlag for videreutvikling av fremtidige innsatser. Evalueringen skal leveres i slutten av 2026.

Fellesoppdrag på sanse- og ASK

Regjeringen vil styrke samordningen på sanse- og ASK-områdene. Barn og unge med sanse- og ASK og deres familier møter tjenester og tiltak på tvers av flere sektorer. På områdene syn, hørsel og tegnspråk er kompetansen begrenset og spredt mellom ulike aktører. Det er derfor behov for sterkere samordning av statlige virkemidler og tilbud og for å benytte tilgjengelige ressurser på en god måte.

Bufdir, Helsedir, Nav og Statped får et felles oppdrag om å samordne tiltak som vil kunne legge til rette for bedre koordinering, slik at målgruppen får et mer helhetlig og sammenhengende tilbud.

Regjeringen vil utrede en felles symbolbank om alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). ASK berører flere sektorer og departementers ansvarsområder. En felles utredning vil kunne gi et bedre kunnskapsgrunnlag og bidra til en mer samordnet tilnærming på tvers av sektorer.

Nav, Statped, Helsedirektoratet og Nasjonalbiblioteket gis i oppdrag å samarbeide om å utrede behov – og mulige modeller for en nasjonal symbolbank for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

Symbolbank for ASK

Behovet for en felles symbolbank for ASK er et tema som engasjerer mange brukere og fagmiljøer. I dag kreves innkjøp av lisenser og programmer fra private leverandører for å få tilgang til ASK-symboler. En ny rapport fra Norsk Regnesentral (2026) peker på at en offentlig symbolbank der ASK-symboler ligger åpent tilgjengelig vil kunne bedre tilgangen til ASK-symboler for de som trenger slike symboler i kommunikasjon. En slik symbolbank kan også gjøre det enklere for ulike instanser og aktører å ta i bruk ASK-symboler, og med det bidra til økt tilgjengelighet i samfunnet generelt for de som kommuniserer med ASK.

Styrket kompetanse om CRPD på alle forvaltningsnivåer

Regjeringen vil styrke kompetansen om CRPD på alle forvaltningsnivåer. Økt kompetanse om CRPD forutsetter strukturert arbeid i hele offentlig sektor, også statlig sektor. Vi vil gjennomføre en egen holdningskampanje for å øke kunnskapen om CRPD i offentlig sektor.

Vi viderefører satsingen på CRPD i kommunene gjennom videre samarbeid mellom Bufdir og statsforvalterne. Målet er å øke kompetansen om CRPD i kommunene gjennom veiledning, e-læringskurs, videoer, case og konferanser. Vi vil opprette læringsnettverk for CRPD på direktoratsnivå, og vurdere opprettelse av et regionalt læringsnettverk i Sápmi. Basert på erfaringene vil vi vurdere nettverk i andre sektorer og områder.

Vi fortsetter å videreutvikle e-læringskurs rettet mot ledelse og utvalgte fagavdelinger i direktorater og etater. Parallelt med dette vil vi gjøre en vurdering av hvordan vi bedre kan tilrettelegge for at små og mellomstore kommuner med lite ressurser og kapasitet kan arbeide for å øke kompetansen om CRPD og konvensjonens rekkevidde.

Tilskudd

Regjeringen har flere tilskuddsordninger som skal bidra til like muligheter til deltakelse for personer med funksjonsnedsettelse.

I 2026 ble det tildelt 254,1 millioner kroner i tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner og 31,8 millioner kroner i tilskudd til ferie- og fritidstiltak for personer med funksjonsnedsettelse. Det ble tildelt 16,4 millioner kroner i tilskudd til tiltak som fremmer likestilling av personer med funksjonsnedsettelse, og 18,8 millioner kroner til kunnskapsutvikling, kompetanseheving og informasjon innen universell utforming.

I 2025 ble det igangsatt en gjennomgang av relevante tilskuddsordninger på likestillingsområdet for å sikre en helhetlig, målrettet og effektiv tilskuddsforvaltning.

Tilskudd til inkludering av barn og unge omfatter flere ulike tiltak som støtter opp under inkludering og deltakelse blant barn og unge i risiko for utenforskap, blant annet kultur-, ferie- og fritidsaktiviteter, fritids-

kasser, åpne møteplasser, aktivitetsguider og sommer- og deltidsjobber. Tilskuddsordningen er rettet mot kommuner, frivillige organisasjoner og private aktører, og er i 2026 på 758 mill. kroner.

Kommunalt forebyggingsprogram for barn og unge er en overordnet tilskuddsordning som skal legge til rette for gode oppvekstvilkår og forebygge at barn og unge faller utenfor. Ordningen er en sammenslåing av flere tidligere sektorvise tilskuddsordninger, og er i 2026 på 519 mill. kroner.

På boligområdet finnes det flere relevante tilskuddsordninger. Investeringsstilskuddet til å bygge og fornye heldøgns omsorgsplasser har eksistert siden 2008. Målgruppen for tilskuddet er personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder, diagnose eller funksjonsnedsettelse. For å støtte eldre til å leve trygge hverdager i eget hjem oppretter regjeringen i 2026 et nytt tilskudd til privatpersoner for å oppgradere egen bolig ved å gjøre den mer aldersvennlig.

Styrket kunnskap om levekår for personer med funksjonsnedsettelse

Regjeringen fortsetter arbeidet med å forbedre statistikken om personer med funksjonsnedsettelse gjennom utvalgsundersøkelser og jevnlig levekårsundersøkelser. Vi vil videreutvikle bruken av registerdata i samarbeid mellom Bufdir og SSB, og blant annet se på mulighetene for å bruke eksisterende data til å se på geografiske forskjeller i levekår. Vi vil også benytte registerdata til å gjennomføre undersøkelser av flere levekårsområder.

Indikatorsett for levekår, deltakelse og medvirkning

I juni 2026 publiserte SSB et notat om indikatorer for levekår, deltakelse og medvirkning med vekt på situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse sett i forhold til øvrig befolkning. Indikatorene bygger på indikatorsettet som ble utviklet av Statistisk sentralbyrå i 2013 – *Personer med nedsatt funksjonsevne. Indikatorer for levekår og likestilling*.

Kildene til indikatorsettet er relevante utvalgsundersøkelser i SSB, primært Livskvalitetsundersøkelsen LK, Levekårsundersøkelsen EU-SILC, Arbeidskraftsundersøkelsen AKU og den europeiske helseundersøkelsen EHIS. Det er indikatorer for livskvalitet og sosial omgang, trygghet og sårbarhet, tillit og opplevelse av medvirkning, deltakelse, helse og behov for tjenester, boligsituasjon og bomiljø, utdanning og arbeid, samt økonomiske levekår.⁷⁶

⁷⁶ (SSB, Indikatorer for levekår, deltakelse og medvirkning, 2026)

Internasjonalt samarbeid

Regjeringen vil være aktiv og synlig i internasjonale fora for å fremme bedre levekår og styrkede rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse globalt. Vi viderefører forpliktelsene fra Global Disability Summit herunder inkludering av personer med funksjonsnedsettelse på tvers av sektorer i bistanden, styrking av meningsfull involvering og lederskap for personer med funksjonsnedsettelse og deres organisasjoner i utviklings- og humanitær innsats, og arbeide for at multilaterale partnere inkluderer rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse.

Regjeringen vil videreføre sitt engasjement i Nordisk Ministerråd, Europarådet, EU/EØS, FN og andre internasjonale samarbeidsfora. Vi vil bidra til å løfte politikken for personer med funksjonsnedsettelse under det norske formannskapet i Nordisk ministerråd i 2027.

Gjennomgang av likestillingsapparatet

Regjeringen har igangsatt en vurdering av organiseringen av virkemidlene for likestillingspolitikken. Målet er å sikre et effektivt likestillingsapparat for å gjennomføre de politiske ambisjonene for likestilling. Dette innebærer blant annet å sikre tydelig ansvarsdeling mellom aktørene i likestillingsapparatet, hindre uhensiktsmessig dobbeltarbeid, å styrke koordineringen og bedre informasjonsflyten og sikre at aktivitetene som finansieres, faktisk bidrar til forbedringer i likestillingen.

Departementet har foreslått å etablere en meklingsjeneste i nemnda for å blant annet behandle diskrimineringsaker på grunn av funksjonsnedsettelse.⁷⁷ Formålet er å effektivisere klagebehandlingen i nemnda og å gjennomføre direktivene om likestillingsorganer (direktiv 2024/1500 og direktiv 2024/1499).⁷⁸

Indikatorer

- Antall veiledningssaker hos LDO
- Antall mottatte klagesaker hos Diskrimineringsnemnda
- Antall ferdig behandlede klagesaker hos Diskrimineringsnemnda etter utfall (henleggelse, ikke brudd, brudd, avvist/avsluttet uten avgjørelse).
- Tilskudd

⁷⁷ [Høring om etablering av et meklingsstilbud for diskrimineringsaker mm - regjeringen.no](#)

⁷⁸ [Equality Body Directive - regjeringen.no](#)

5 Et universelt utformet samfunn

Regjeringens visjon er at alle skal ha like muligheter til å delta og bidra på alle samfunnsområder. For å sikre lik tilgang til samfunnets arenaer må barrierer fjernes og universell utforming styrkes. Dette frigjør menneskelige ressurser og gir gevinster både for enkeltpersoner og for samfunnet. Regelverksutvikling og kompetanseheving har bidratt til positiv utvikling på flere områder – og dette arbeidet må videreføres og forsterkes.

Universell utforming som samfunns kvalitet

Universell utforming er en viktig samfunns-kvalitet som bidrar til bærekraft, økt like-stilling og bedre fysiske og digitale omgivelser for alle. Gode og funksjonelle løsninger, varer og tjenester er avgjørende for hele befolkningen og for utviklingen av velfungerende lokalmiljøer og samfunn. Produkter med gode brukskvaliteter i tråd med prinsippene for universell utforming oppnår høy generell kundetilfredshet, og universell utforming av IKT er i tillegg samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Universell utforming har betydning for alle innbyggers dagligliv, både som brukere av transport, boliger og kommunikasjons-tjenester. Det er en ønsket og nødvendig samfunns-kvalitet som gjør hverdagen enklere, tryggere og mer komfortabel. Samtidig bidrar universell utforming til et bærekraftig samfunn – sosialt, økonomisk og miljømessig.

5.1 Utfordringsbildet

Samfunnsplanlegging og kommunal planlegging

Samfunns- og arealplanlegging er et viktig virkemiddel for å oppnå og legge til rette for at alle skal ha like muligheter for deltakelse. For å sikre at flest mulig kan bruke omgivelsene på en likeverdig måte må hensynet til universell utforming ivaretas i plangrep og arkitektonisk utforming av bygninger og uteområder. Prinsippet om at universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak er ivaretatt i plan- og bygningslovens formålsparagraf.

Det krever bevissthet og kunnskap å utforme omgivelsene slik at forholdene blir best mulig for alle. Det meste av ansvaret for samfunnsutviklingen og arealplanleggingen er lagt til kommunene. Det er store forskjeller mellom kommunene i deres evne til å ivareta universell utforming i planlegging. En undersøkelse fra 2024 viser at i underkant av 60 prosent av kommunene har omtalt universell utforming i kommuneplanen.⁷⁹ Det er fortsatt mange kommuner som ikke har tilstrekkelig kunnskap om universell utforming i planlegging av bygninger og uteområder.

Økt kompetanse i planarbeid

Regjeringen er opptatt av at fylkeskommunene og kommunene får god veiledning og tilgang på veiledningsmateriale, og har iverksatt flere kompetansehevende tiltak. I tillegg til å utarbeide egen veileder om universell utforming i planlegging, ble det i 2024 lansert et nettbasert kompetanseprogram til bruk for planleggere. Lenke til programmet: <https://www.nkf.no/kurs/universell-utforming-i-planlegging>.

Regjeringen har over flere år gitt tilskudd til statsforvaltere og fylkeskommuner til å gjennomføre kompetansehevende tiltak, kurs og nettverkssamlinger for kommunene, for å bidra til økt kompetanse om universell utforming i planlegging. Fylkeskommunene rapporterer at kursene har bidratt til større bevissthet på universell utforming i kommunene, og til at faggrupper jobber bedre sammen.

⁷⁹ (Rambøll, 2024)

Kartlegging av universell utforming

God kartlegging er avgjørende for å få oversikt over status for universell utforming. I 2023 svarte 40 prosent av kommunene at de har kartlagt universell utforming i ett eller flere kommunale bygg. 36 prosent hadde kartlagt skolebygg i perioden 2017–2022. Kartlegginger forekommer i størst grad i store kommuner med mer enn 20 000 innbyggere. Dette tyder på at kapasitet, ressurser og kompetanse påvirker gjennomføringen.⁸⁰

Statsbygg registrerer universell utforming av sine bygg i verktøyet Bygg for alle. I registreringen tar de utgangspunkt i fire tilgjengelighetsindikatorer; inngang, heis, HC-WC og HC-parkering. Mange av byggene er vernet, og det er derfor differensiert mellom hovedinngang og sideinngang. I den nyeste oversikten er det registrert trinnfri hovedatkomst på 75,8 prosent av byggene, og trinnfri sideankomst på 85,8 prosent av byggene. 62 prosent av byggene har HC-parkering. Det er heis i 57,9 prosent og HC-toalett i 74,8 prosent av byggene.⁸¹

Det mangler nasjonale indikatorer for kartlegging av uteområder, og det er stor variasjon i bruk av kartleggingsverktøy. Dette gjør det vanskelig å få en helhetlig oversikt over tilstanden. I kartleggingene hos Kartverket finner man at 33 prosent av kartlagte turveier er tilgjengelige for personer med manuell rullestol, mens 52 prosent er tilgjengelig ved bruk av elektrisk rullestol.⁸²

Tilskudd til kartlegging av universell utforming

Statens kartverk har en metode for å kartlegge hvor tilgjengelige inngangspartier til offentlige bygninger og friluftsområder er for personer med bevegelses- og synsnedsettelse. Fylkeskommuner og kommuner kan søke om midler fra Kartverket til kartlegging. Ved utgangen av 2024 var det kartlagt tilgjengelighet i tettsteder i 287 kommuner og friluftsområder i 294 kommuner. Data om tilgjengelighet finnes i Kartverkets kartklient.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter tilskudd til kunnskapsutvikling, kompetanseheving og informasjon innen universell utforming.

Universell utforming av offentlige bygg

Skolebygg

Det er gjort betydelige fremskritt med gjennomføring av universell utforming i ulike sektorer. Samtidig møter personer med funksjonsnedsettelse fortsatt barrierer som hindrer like muligheter til aktivitet og deltakelse.

Vi mangler en total oversikt over hvor stor andel av landets grunnskolebygg som er universelt utformet, og tallene spriker. En undersøkelse gjort av Norges Handikapforbund (2014) viste at 78 prosent av landets grunnskoler hadde vesentlige mangler, mens tall fra IK bygg i 2019 viste at 7 av 10 skolebygg er i god tilstand, mens 1 av 10 skolebygg har alvorlige mangler. En undersøkelse gjort av Bufdir (2017) viste at 83 prosent av de kommunene som kartla universell utforming i sine bygg, hadde kartlagt

⁸⁰ (Rambøll, 2024)

⁸¹ Tall fra Statbygg

⁸² (Kartverket, 2024)

skole, og at 78 prosent av kommunene i stor eller noen grad rapporterer om at skolene er universelt utformet og tilgjengelige for alle.⁸³ Undersøkelser viser at oppgraderinger av skoler først utløses når det starter en elev som har behov for tilpasning.⁸⁴

Kulturarenaer

Kunnskapen om universell utforming av kulturlokaler i Norge er fragmentert, men tilgjengelig statistikk viser at mange lokaler fortsatt ikke er universelt utformet. Kulturalliansens kartlegging av 2 667 rom på 1 748 arenaer viser at 51 prosent er tilrettelagt for personer med nedsatt bevegelsesevne, mens bare 14 prosent er tilrettelagt for personer med hørselshemning. I en kartlegging av norske museer ga museene seg selv i gjennomsnitt 4,8 av 10 poeng for universell utforming av det fysiske miljøet.⁸⁵

Tall fra Kartverket viser at bare 54 av 653 kartlagte kulturbygg er vurdert som tilgjengelige, mens 271 er vurdert som ikke tilgjengelige. Samtidig oppga 66 prosent av litteraturhus, kunstscener og kompanier til Kulturdirektoratet at de hadde universelt utformede lokaler i 2024. 58 prosent av kulturorganisasjonene svarte at deres øvingslokaler var tilgjengelige med hensyn til universell utforming.⁸⁶

Tilgjengelighetsmerket

Tilgjengelighetsmerket er en satsning for å bedre tilgjengelighet på kulturarenaer for mennesker med nedsatt funksjonsevne, og bedre muligheten for å delta som frivillig og få tilrettelagte oppgaver, og ble lansert av Norske kulturarrangører i desember 2018. Tilgjengelighetsmerket er et symbol som tildeles kulturarrangører som har god tilgjengelighet for mennesker med nedsatt funksjonsevne på sine arrangementer.

Lenke:

<https://www.tilgjengelighetsmerket.no/>

Barrierefri fritid

Barrierefri fritid er en sertifiseringsordning for aktivitetstilbydere som ønsker å bli bedre på å tilrettelegge. Inkluderingsmerket tildeles aktivitetstilbydere som fullfører Unge funksjonshemmedes kompetansehevingsprogram om funksjonsmangfold, kultur og fritid.

Barrierefri fritid passer for ledere, ansatte, instruktører, trenere og frivillige aktører som tilbyr aktiviteter for barn og unge. Ordningen innebærer kompetanseheving, refleksjonsoppgaver, diskusjon og veiledning.

Lenke: <https://www.barrierefrifritid.com/>

⁸³ (Bufdir, 2017)

⁸⁴ (Wendelborg, Røe, Hugaas Molden, & Wik, 2020)

⁸⁵ (Bufdir, 2026)

⁸⁶ (Bufdir, 2026)

Fengselsbygg

Fengselsbygg er omfattet av kravet til universell utforming av hovedløsninger ved de fysiske forholdene. I Statsbygg sin handlingsplan om universell utforming 2022–2025 er fengsler unntatt fra målet om å gjøre alle arbeids- og publikumsbygninger universelt utformet innen 2025. Gamle, verneverdige bygg og sikkerhetsmessige vurderinger er faktorer som kan medføre at universell utforming av fysiske forhold tar lang tid eller kan innebære en uforholdsmessig byrde. Enkelte fengsler med høyt sikkerhetsnivå har noen celler som er tilrettelagt for innsatte med funksjonsnedsettelse.

Teknisk forskrift

Offentlige virkemidler skal bidra til utviklingen av et godt boligtilbud. Byggteknisk forskrift (TEK) stiller minimumskrav til kvaliteter i bygg slik at viktige forbruker- og samfunnsinteresser ivaretas. Blant annet stilles det krav i TEK til universell utforming og tilgjengelighet, luftkvalitet og lysforhold. Kravene til tilgjengelighet i TEK er det viktigste virkemidlet for å bidra til flere tilgjengelige boliger.

Samferdsel

All ny transportinfrastruktur, som jernbanestasjoner, kollektivknutepunkt og lufthavner, skal bygges med universell utforming. En utfordring i transportsektoren er å sikre universell utforming av eksisterende infrastruktur og kjøretøy.

Det er 335 jernbanestasjoner i bruk i Norge. I 2025 var andelen av- og påstigninger ved universelt utformede jernbanestasjoner 21,8 prosent. I 2025 økte antallet universelt utformede jernbanestasjoner fra 53 til 63, mens antall jernbanestasjoner definert som tilgjengelige gikk ned fra 90 til 85.⁸⁷ I 2025 styrket Statens vegvesen arbeidet med sammenhengende reisekjeder gjennom både fysiske tiltak og kunnskapsbaserte utredninger, det ble oppgradert 35 holdeplasser og tre kollektivknutepunkt til universell utforming. Samlet er 1 036 holdeplasser langs riksveiene blitt universelt utformet siden 2010, tilsvarende rundt én av sju holdeplasser.⁸⁸

Det er i dag 14 jernbanestasjoner og tre bussholdeplasser med assistansetjeneste.⁸⁹ Det er et ønske om å øke antallet stasjoner med assistansetjeneste, men det har av ulike årsaker vært vanskelig å få til. Det er samtidig behov for mer helhetlig innsats for å sikre sammenhengende reisekjeder, som stiller krav til samarbeid mellom statlige etater og virksomheter, kommuner, fylkeskommuner og private aktører.

⁸⁷ (Jernbanedirektoratet, 2026)

⁸⁸ (Statens vegvesen, 2026)

⁸⁹ (Entur, 2026)

Universell utforming av IKT

Økt digitalisering gjør hverdagen enklere for mange. Befolkningen i Norge er digitalt aktivt, og 95 prosent mellom 16 og 79 år er på internett daglig.⁹⁰ Samtidig kan mange ha utfordringer med å finne, forstå og gjøre seg nytte av både private og offentlige digitale tjenester. Digitaliseringsdirektoratet estimerer at nær 20 prosent av Norges befolkning er sårbare i møte med offentlige digitale tjenester.⁹¹

Regelverket for universell utforming av IKT har som mål å gjøre digitale løsninger enklere å bruke for alle. Tilsynet for universell utforming av IKT (Uu-tilsynet) kontrollerer etterlevelse av regelverket i privat og offentlig sektor. Norge har hatt regelverk om universell utforming av IKT siden 2014, men etterlevelsen av regelverket er lav. I perioden 2015-2025 ble det avdekket manglende samsvar med kravene til universell utforming i 98 prosent av de kontrollerte

løsningene, og 84 av 86 kontrollerte IKT-løsninger måtte rettes etter tilsyn.⁹² Tilsynet har også avdekket mangelfull universell utforming i alle nettstedene og apper som er klaget inn for Diskrimineringsnemnda. Høsten 2026 vil Uu-tilsynet publisere resultatet av sektortilsyn av helse- og omsorgssektoren som omhandler likeverdig tilgang til helseinformasjon.

For mange med funksjonsnedsettelse er digital kommunikasjon avgjørende. Samtidig har personer i fengsel begrenset tilgang til digitale løsninger. Dette kan svekke deres mulighet til å fungere i hverdagen, utfordre rettssikkerheten og redusere kvaliteten på straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen har utviklet flere digitale systemer for innsatte og besøkende, både på egen hånd og i samarbeid med andre sektorer. I Meld. St. 31 (2024–2025) har regjeringen blant annet som tiltak å modernisere aktivitetstilbudet i fengslene slik at det i større grad møter samfunnets krav.⁹³

⁹⁰ (SSB, 11124: Hyppighet på internett- og PC-bruk siste 12 måneder (prosent), etter alder, statistikkvariabel, år og kjønn, 2025)

⁹¹ (Digdir, 2023)

⁹² (Uu-tilsynet, 2023),

⁹³ (Meld. St. 31 (2024–2025), 2025)

Universell utforming hos NRK

I NRK-plakaten er det et krav om at NRKs allmennkringkastingstilbud skal være tilgjengelig for hele befolkningen, og at NRK skal ta hensyn til personer med funksjonsnedsettelse ved utformingen av sitt tilbud. NRKs uttrykte ambisjon er at innhold og tjenester skal kunne brukes av alle, også av personer med redusert syn, redusert hørsel eller reduserte fysiske eller kognitive ferdigheter.

I 2024 etablerte NRK et tilgjengelighetsnettverk. Dette er en pilot for designere og utviklere på tvers av NRKs publikums-

produkter, som skal øke kompetanse i teamene som utvikler NRKs tilbud.

NRK har mer omfattende krav til universell utforming av sitt tilbud enn de kommersielle aktørene, og fra 1. mai 2025 trådte det i kraft flere nye regler med strengere krav til universell utforming.

NRK har i tråd med nye regler i kringkastingsforskriften utarbeidet en handlingsplan for å styrke den universelle utformingen i NRKs bildeprogrammer for perioden 2025–2028, som ble oversendt Medietilsynet i juni 2025.

5.2 Regjeringens innsatser

Styrket kunnskapsgrunnlag om universell utforming

Regjeringen vil utvikle og tilgjengeliggjøre oppdatert kunnskap innen universell utforming. Vi vil fortsette arbeidet med å utvikle og formidle kunnskap om universell utforming som generell samfunnskvalitet og verktøy for økt likestilling. Vi vil fortsette arbeidet med å kartlegge universell utforming og tilgjengeliggjøre statistikk. På oppdrag fra Bufdir, har FHI gjennomført en systematisk karteleggingsoversikt om betydningen av universell utforming for ulike befolkningsgruppers levekår, livsutfoldelse og samfunnsdeltagelse. Karteleggingsoversikten vil

belyse kunnskapsbehov, og skal bidra til videre kunnskapsarbeid på feltet.

Den nasjonale indeksen for digital inkludering gir et kunnskapsbasert bilde av hvor inkluderende det digitale Norge er, og hvor utfordringene er størst. Indeksen gjør det mulig å følge utviklingen over tid og gir grunnlag for å vurdere innsats, prioriteringer og virkemidler for å forebygge digitalt utenforskap. Indeksen kan være et referansepunkt for både myndigheter og andre aktører i arbeidet med digital inkludering og universell utforming.

Universell utforming av skolebygg

Kommunenes arbeid med å oppgradere eksisterende grunnskoler til universell utforming støttes gjennom flere tiltak. Bufdir har utviklet nettressursen «universelt utformet skole – kartlegging og oppgradering» som gir kommunene konkrete råd for kartlegging av skolebygg. Udir tilbyr også veiledning om universell utforming av barnehage- og skolebygg. Andre digitale veiledningsressurser omfatter blant annet Uu-tilsynets ressurside for universell utforming i utdanning og Standard Norges ressurside for universell utforming av digitale læremidler.

Regjeringen har gitt tilskudd til kommuner i KS sitt kommunenettverk for å gjennomføre kartlegginger av universell utforming i skoler. SINTEF har undersøkt hvordan kommunene kartlegger universell utforming i sine skoler.

KD har gitt Udir i oppdrag å etablere en felles støttetjeneste til kommunene for personvern, informasjonssikkerhet og universell utforming av digitale læremidler, læringsressurser og plattformer.

Økt kompetanse om universell utforming i offentlig sektor, med særlig fokus på kommunene

Regjeringen vil styrke kompetansen om nasjonale krav og prinsipper for universell utforming i kommunale og andre offentlige virksomheter og til private aktører som utfører oppgaver på vegne av det offentlige. God kunnskap er avgjørende for å planlegge, forvalte og levere tjenester, bygg, uteområder og digitale løsninger i tråd med gjeldende krav.

Regjeringen vil fortsette å utvikle og formidle veiledere, e-læringskurs og annet kompetansehevende materiell om universell utforming. Nettverkssamarbeid på dette området er fremdeles relevant, og vi vil videreføre viktige nettverk på området.

Samfunns- og arealplanlegging er et viktig virkemiddel for å oppnå og legge til rette for at alle skal ha like muligheter for deltakelse. Regjeringen viderefører arbeidet for økt kompetanse om universell utforming i regional og kommunal planlegging. Vi vil også videreføre tilskudd til kartlegging av bygg og uteområder.

Fremtidens digitale Norge. Nasjonal digitaliseringsstrategi 2024–2030

Digital inkludering er ett av fem innsatsområder som regjeringen vil styrke gjennom økt satsing på brukskvalitet, klarspråk og universell utforming. Digital inkludering og universell utforming av IKT inngår også i andre innsatsområder.

Følgende tiltak har særlig relevans for denne strategien:

- utvikle løsninger for digital representasjon og vergemål
- styrke arbeidet med brukskvalitet, klarspråk og universell utforming i offentlige digitale tenester
- sikre økt brukerinvolvering ved utvikling av digitale tjenester
- ta hensyn til barn og unge sine rettigheter i utforming av digitale offentlige tjenester
- økt innbyggermedvirkning og gi bedre grunnlag for politiske beslutninger gjennom å utnytte ny teknologi.

Universell utforming av IKT

Regjeringen vil at alle skal kunne delta i det digitale samfunnet. Offentlige digitale løsninger må være universelt utformet slik at flest mulig kan ta dem i bruk. Vi vil styrke arbeidet med brukskvalitet, klarspråk og universell utforming i offentlige digitale tjenester.

Vi vil styrke tilsynet for universell utforming av IKT, og fortsette arbeidet med å sikre økt brukerinvolvering ved utvikling av digitale tjenester. Vi vil fortsette forberedelsene for gjennomføring av EUs tilgjengelighetsdirektiv.

Vi vil følge opp arbeidet med lovforslag i tråd med tiltak i Meld. St. 31 (2024–2025) om styrking av innsattes deltakelse i digitale samfunnsarenaer under straffegjennomføringen, deriblant tilgang til opplæring, utdanning, og offentlige velferdstjenester.

Universell utforming av IKT i arbeidslivet

Regjeringen vil bygge videre på kunnskapen fra rapportene om universell utforming av IKT i arbeidslivet. Rapportene gir verdifull innsikt i både utfordringer og muligheter, og danner et godt grunnlag for videre dialog med berørte aktører. Regjeringen vil vurdere hvordan ulike virkemidler og rammevilkår kan bidra til et mer inkluderende og tilgjengelig digitalt arbeidsliv.

Kulturarenastrategien

Regjeringen utarbeider nå en nasjonal strategi for kulturarenaer, med mål om å styrke utvikling, bruk og tilgjengelighet til kulturarenaer i hele landet. Vi vil legge til rette for økt deltakelse, bedre ressursbruk og mer samordnet innsats på tvers av forvaltningsnivåene. Strategien skal også støtte opp under universell utforming av kulturlokaler og grønn omstilling, blant annet gjenbruk og oppgradering av eksisterende bygg.

Følgende tema er særlig sentrale i arbeidet

- rammevilkår og regelverk
- organisering og samordning
- kompetanse og kunnskapsdeling
- økonomiske virkemidler

Regjeringens boligpolitikk

I Meld. St. 13 (2023–2024) *Bustadmeldinga – Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for hele landet* har regjeringen lansert boligpolitiske mål om at folk skal kunne bo i en egnet bolig i hele landet. Det er fire innsatsområder: Flere skal få muligheten til å eie egen bolig, leiemarkedet skal være trygt og forutsigbart, vi skal ta vare på boligene vi har og bygge de vi trenger og forsterke innsatsen overfor dem som ikke selv klarer å skaffe seg eller beholde en egnet bolig.

I boligsosial lov som trådte i kraft i 2023, presiseres kommunenes plikt til å gi

individuell tilpasset bistand til ulike grupper vanskeligstilte på boligmarkedet. Boligsosialloven bidrar til å realisere muligheter til valg av bosted for personer med funksjonsnedsettelse.

Startlån skal bidra til at personer med langvarige boligfinansieringsproblemer kan skaffe seg en egnet bolig og beholde den. Startlån kan blant annet gå til kjøp av bolig, til oppføring av ny bolig og til utbedring og tilpassing av bolig. I 2025 gikk åtte prosent av innvilgede startlån til denne typen boligutbedring.

Et aldersvennlig samfunn

Regjeringen vil at det skal bli lettere for eldre å bo hjemme. Mange kommuner kjenner sitt ansvar for å ha gode, aldersvennlige boliger og bomiljøer tilgjengelig for eldre.

Regjeringen har etablert et eget Eldreboligprogram, som følges opp av Husbanken og Helsedirektoratet. Her jobbes det med en helhetlig tilnærming med tiltak som inkluderer den enkelte, byggenæringen, kommune og stat.

For å jobbe systematisk og langsiktig med utvikling av aldersvennlige lokalsamfunn er det etablert et senter for et aldersvennlig Norge. Dette senteret driver et nettverk der om lag 250 kommuner og alle landets fylkeskommuner samarbeider om en aldersvennlig lokalsamfunnsutvikling. Videre har regjeringen inngått partnerskap for eldrekraften sammen med frivilligheten og KS. Partnerskapet sees

i sammenheng med tilskuddsordningen med aktivitetstiltak for eldre med mål om å gi flere mulighet til å bidra i frivillig arbeid og at flere eldre kan ta del i ulike aktiviteter.

I juni 2025 tok regjeringen initiativ til en Eldreboligallianse, fordi det trengs samarbeid for å nå målet om flere boliger raskere. Gjennom alliansen jobber regjeringen sammen med kommunene, næringen og Husbanken for å tilpasse tilbudene fremover, slik at flere kan bo trygt hjemme så lenge de ønsker. Alliansen jobber med konkrete forslag knyttet til alle involverte aktører, for å få fart på tilgangen til aldersvennlige boliger.

I 2026 innfører Husbanken en ny tilskuddsordning for privatpersoner som vil oppgradere boligen sin til å bli mer aldersvennlig. Ordningen skal bidra til at flere kan tilpasse boligen for å bedre mestre hverdagen i eget hjem.

Samferdsel

Regjeringen vil fortsette å bidra til at hele reisekjeder blir universelt utformet. Tilgjengeligheten til transporttilbudet for personer med funksjonsnedsettelse styrkes kontinuerlig gjennom krav om universell utforming for all ny og vesentlig endret transportinfrastruktur, som jernbanestasjoner, kollektivknutepunkt og lufthavner.

Vi viderefører arbeidet med å oppdatere og styrke kunnskapen om kollektivtransport og universell utforming, og fortsetter å legge til rette for samarbeid mellom statlige etater og virksomheter, kommuner, fylkeskommuner og private aktører.

Tiltak som bidrar til sammenhengende, universelt utformede reisekjeder, som mange har nytte av, blir prioritert i vurdering av hvilke eksisterende stasjoner og knutepunkt som skal oppgraderes. I Nasjonal transportplan 2025–2036 har regjeringen som ambisjon at om lag 45 prosent av alle togreiser skal foregå til eller fra en universelt utformet stasjon innen 2030, og 68 prosent innen 2036. Kjøretøyene i kollektivtransporten og tjenester og funk-

sjonalitet for reiseinformasjon og billettkjøp, skal også understøtte tilgjengelige reisekjeder.

Arbeidet med å videreutvikle assistansetjenester pågår, og regjeringen vil fortsette å vurdere tiltak som kan gi et bedre tilbud til reisende som trenger assistanse. Jernbanedirektoratet har fått i oppdrag, i samarbeid med Statens vegvesen og andre relevante virksomheter, å bidra til en bedre koordinert assistansetjeneste ved kollektivknutepunkter. Dette skal skje gjennom videreutvikling av eksisterende assistansetjenester mellom tog, buss og øvrige kollektivtransportmidler ved stasjoner og terminaler.

Indikatorer

- Universelt utformede statlige bygg
- Universelt utformede rekreasjons- og friluftsområder
- Universelt utformede togstasjoner
- Nasjonal indeks for digital inkludering

Vedlegg 1

Rettslige rammer

Diskrimineringsvernet

Internasjonale og europeiske rammeverk

Forbudet mot å diskriminere mennesker med funksjonsnedsettelse følger av flere internasjonale menneskerettighetskonvensjoner som Norge er bundet av, herunder Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

CRPD skal sikre respekt for de gjeldende sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse. Den stiller krav til staten for at personer med funksjonsnedsettelse kan få realisert disse rettighetene på lik linje med andre uten diskriminering.

Norge har vært bundet av CRPD siden 2013, da Norge ratifiserte konvensjonen. Ved ratifikasjon ble CRPD gjennomført i norsk rett ved det man kaller transformasjon – det vil si at man vurderte allerede gjeldende lovgivning og tilpasset den til konvensjonen uten at CRPD i seg selv ble gjort til norsk lov. I desember 2025 vedtok Stortinget regjeringens forslag om å inkorporere konvensjonen i menneskerettsloven. Endringene i menneskerettsloven trådte i kraft 1. januar 2026. Inkorporering i menneskerettsloven innebærer at konvensjonen gjelder som

norsk lov og vil gå foran annen lovgivning ved eventuell motstrid, jf. menneskerettsloven § 3.

Som ved transformasjonen i 2013 ble norsk lovgivning gjennomgått i forbindelse med inkorporeringen av konvensjonen. Etter mindre endringer i passloven og ID-kortloven vurderes lovgivningen nå å være i samsvar med CRPD. Selv om inkorporering av konvensjonen ikke gir nye rettigheter og vil ha begrensede rettslige konsekvenser, sender inkorporeringen et tydelig signal om at menneskerettighetene til personer med funksjonsnedsettelse skal respekteres og ivaretas. Det kan også bidra til flere blir oppmerksomme på sine rettigheter og krever dem oppfylt, slik at de får realisert rettigheter de også hadde før inkorporeringen.

Regler om likestilling og ikke-diskriminering i EU

EU har vedtatt en rekke direktiver og forordninger om likestilling og ikke-diskriminering. Rettsakter av særlig relevans for personer med funksjonsnedsettelse omfatter blant annet EUs rammedirektiv mot diskriminering, som forbyr diskriminering i arbeidslivet på grunnlag av blant annet funksjonsnedsettelse.⁹⁴ Videre stiller EUs nettilgjengelighetsdirektiv krav til universell utforming av offentlige virksomheters nettsider og mobilapplikasjoner, mens tilgjengelighetsdirektivet fastsetter krav til universell utforming av et bredt spekter av produkter og tjenester.⁹⁵ EUs forordninger om passasjerrettigheter fast-

⁹⁴ Direktiv 2000/78/EC

⁹⁵ Direktiv 2016/2102 og direktiv 2019/882

setter at personer med funksjonsnedsettelse eller redusert mobilitet har like muligheter til å reise som andre, henholdsvis med fly, tog, båt og buss.⁹⁶ EU er også i gang med å etablere et europeisk handikapkort og parkeringskort for personer med funksjonsnedsettelse.⁹⁷ Videre inneholder direktivet om likestillingsorganer bestemmelser som skal styrke håndhevingen av regelverket om likestilling og ikke-diskriminering, også ved diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse.⁹⁸

Norge er forpliktet til å gjennomføre rettsakter som er innlemmet i EØS-avtalen. I tillegg kan Norge velge å gjennomføre EU-rettsakter som faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Dette er tilfelle for rammedirektivet mot diskriminering, som likevel er gjennomført i likestillings- og diskrimineringsloven.

Grunnloven og likestillings- og diskrimineringsloven

Stortinget vedtok i 2014 at Grunnloven skulle suppleres med en rekke menneskerettigheter. Likhetsprinsippet og ikke-diskrimineringsprinsippet ble tatt inn i Grunnloven § 98 med følgende ordlyd: «Alle er like for loven. Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.»

Andre grunnlovsbestemmelser av særlig betydning for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse er blant annet § 92 om statens plikt til å respektere og sikre menneskerettighetene, § 93 annet ledd om vern mot umenneskelig eller nedverdiggende behandling, § 100 om ytringsfrihet, § 102 om retten til respekt for privatliv, familieliv og vern om den personlig integritet, § 104 om barns

rettigheter, § 109 om retten til utdanning og § 110 om retten til arbeid.

Grunnlovsvernet blir operasjonalisert i den ordinære lovgivningen, blant annet gjennom likestillings- og diskrimineringsloven.

Likestillings- og diskrimineringslovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering. Loven oppstiller et generelt forbud mot usaklig forskjellsbehandling av personer på grunn av nedsatt funksjonsevne, jf. § 6. Forbudet gjelder både direkte og indirekte forskjellsbehandling, jf. § 6 fjerde ledd, jf. §§ 7 og 8. Med direkte forskjellsbehandling menes at en person behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon, på grunn av funksjonsnedsettelse, jf. § 7. Med indirekte forskjellsbehandling menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre, på grunn av funksjonsnedsettelse, jf. § 8.

Diskrimineringsforbudet omfatter diskriminering på grunn av eksisterende, antatte, tidligere eller fremtidige forhold, jf. § 6 annet ledd. Dessuten gjelder forbudet dersom en person blir diskriminert på grunn av sin tilknytning til en person med nedsatt funksjonsevne, jf. § 6 tredje ledd. Vernet mot tilknytningsdiskriminering omfatter eksempelvis ektefeller og foreldre av barn med funksjonsnedsettelse.

Forskjellsbehandling er likevel ikke i strid med § 6 dersom den har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet og ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles, jf. § 9.

Trakassering, og seksuell trakassering, er alltid forbudt etter lovens § 13. Med trakassering menes handlinger, unnlattelser eller ytringer som

⁹⁶ Forordning nr.1107/2006, 2021/782, 1177/2010 og 181/2011.

⁹⁷ Direktiv 2024/2841

⁹⁸ Direktiv 2024/149

har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende, jf. annet ledd.

Loven inneholder også bestemmelser om:

- universell utforming av offentlige og private virksomheters alminnelige funksjoner, slik at disse kan benyttes av flest mulig uavhengig av funksjonsnedsettelse, jf. § 17.
- universell utforming av IKT, slik at IKT-løsninger kan benyttes av flest mulig uavhengig av funksjonsnedsettelse, jf. § 18.
- retten til individuell tilrettelegging av kommunale tjenester, inkludert barnehagetilbud, for å sikre et likeverdig tilbud og likeverdige utviklings- og aktivitetsmuligheter, jf. § 20.
- retten til individuell tilrettelegging for elever og studenter med funksjonsnedsettelse, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter, jf. § 21.
- retten til individuell tilrettelegging for arbeidssøkere og arbeidstakere med funksjonsnedsettelse, slik at de på lik linje med andre kan få eller beholde arbeid, ha tilgang til opplæring og annen kompetanseutvikling samt utføre og ha mulighet til fremgang i arbeidet, jf. § 22.

Videre oppstiller likestillings- og diskrimineringsloven en aktivitets- og redegjørelsesplikt (ARP). ARP pålegger arbeidsgivere og offentlige myndigheter plikter.

Alle arbeidsgivere har en plikt til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling

og motvirke diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse samt hindre trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold, jf. § 26. Arbeidet skal omfatte sentrale områder som rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, forfremmelse, utviklingsmuligheter, tilrettelegging og mulighet for å kombinere arbeid og familieliv.

Dette innebærer blant annet at arbeidsgiver må vurdere om lokalene er tilgjengelige for alle, og om kvalifikasjonskrav og vurdering av søkere kan utgjøre barrierer for personer med funksjonsnedsettelse. Det forutsetter også at arbeidsgiver vurderer om ansatte med funksjonsnedsettelse har reelle karriere- og utviklingsmuligheter på lik linje med andre, eller om praktiske, strukturelle eller holdningsmessige forhold utgjør hindringer.

Offentlige og private virksomheter har dessuten plikt til å arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming, både i virksomheten generelt og i virksomhetens IKT-løsninger, jf. §§ 19 og 19 a.

Arbeidsgivere i alle offentlige virksomheter, samt i private virksomheter med mer enn 50 ansatte, skal etter § 26 annet ledd arbeide systematisk med ARP etter en lovbestemt firetrinnsmetode. Det samme gjelder private virksomheter med 20–50 ansatte dersom en av partene i virksomheten krever det. Arbeidsgivere som skal følge firetrinnsmodellen har også en redegjørelsesplikt, jf. § 26 a.

Firetrinnsmodellen for ARP

Arbeidsgivere som omfattes av aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP) skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering i egen virksomhet. Dette skal gjøres gjennom en firetrinnsmodell der arbeidsgiver skal:

- a. Undersøke om det finnes risiko for diskriminering av personer med funksjonsnedsettelser eller andre hindre for likestilling,
- b. Analysere årsakene til identifisert risiko,
- c. Iverksette tiltak for å motvirke diskrimineringen, og bidra til økt likestilling og mangfold i virksomheten, og
- d. vurdere resultater av arbeidet etter bokstav a til c.

Arbeidet skal være løpende og skje i samarbeid med de ansattes representanter, jf. § 26 fjerde ledd. Arbeidsgiver skal dokumentere arbeidet og årlig redegjøre for hvordan aktivitetsplikten følges opp, jf. § 26 a.

Styret i aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper har det overordnede ansvaret for at ARP oppfylles i tråd med kravene i likestillings- og diskrimineringsloven og regnskapsloven, jf. § 26 c. Dette innebærer også at revisor skal kontrollere opplysningene i årsberetningen.

Loven pålegger også offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og systematisk for å fremme likestilling og forebygge diskriminering innenfor sine ansvarsområder, jf. § 24. Dette innebærer at hensynet til likestilling og risiko for diskriminering skal vurderes i alt arbeid, blant annet i planlegging, styring, budsjett

og handlingsplaner. Ved etablering av nye tilskuddsordninger skal det for eksempel vurderes hvordan utformingen påvirker personer med funksjonsnedsettelse og om de har reell mulighet til å søke. Arbeidet skal redegjøres for i et offentlig tilgjengelig dokument. Departementene rapporterer normalt i Prop. 1 S om statsbudsjettet, mens underliggende virksomheter redegjør for dette i årsrapportene.

Også annet regelverk inneholder bestemmelser skal hindre diskriminering og bidra til likestilling, for eksempel åpenhetsloven, arbeidsmiljøloven, opplæringsloven og plan- og bygningsloven, som omtales nedenfor.

Annen relevant lovgivning

Arbeidsmiljøloven

Arbeidsmiljøloven stiller krav til at alle ansatte skal ha et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Dette innebærer at arbeidsgivere skal legge til rette for at ingen arbeidstakere, uavhengig av deres funksjonsevne, opplever uheldige psykiske eller fysiske belastninger som følge av arbeidet sitt. Videre gjelder et generelt krav om at arbeidsgivere så langt det er mulig og rimelig skal utforme og innrette sin virksomhet slik at arbeidstakere med funksjonsnedsettelse kan arbeide i virksomheten.

Arbeidsgivere skal i tillegg hensynta den enkelte arbeidstakerens arbeidsevne og øvrige forutsetninger når arbeidssituasjonen nærmere utformes. For arbeidstakere som har fått redusert sin arbeidsevne, inneholder arbeidsmiljøloven dessuten en generell tilretteleggingsplikt. Arbeidsgiver skal i slike tilfeller tilrettelegge så langt det er mulig, slik at arbeidstakeren skal kunne fortsette i sitt vanlige arbeid, eller – dersom det ikke er mulig – overføres til annet passende arbeid.

Åpenhetsloven

Åpenhetsloven krever at virksomhetene som omfattes av loven skal utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, jf. § 4. Dette innebærer at virksomheten skal kartlegge og vurdere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i egen virksomhet og i leverandørkjeden, helt ned til råvareledd.

Med grunnleggende menneskerettigheter menes de internasjonalt anerkjente menneskerettighetene som følger av blant annet FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966 og ILOs kjernekonvensjoner om grunnleggende rettigheter og prinsipper i arbeidslivet, jf. § 3 bokstav b. Eksempler på menneskerettigheter som omfattes av definisjonen, er ikke-diskriminering og likt behandling for likt arbeid, jf. Prop. 150 L (2020–2021) punkt 11. Med anstendige arbeidsforhold menes arbeid som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter etter bokstav b og helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, og som gir en lønn å leve av, jf. § 3 bokstav c.

Definisjonen av grunnleggende menneskerettigheter omfatter de mest sentrale menneskerettighetskonvensjonene, men er likevel ikke uttømmende, jf. «blant annet». For eksempel kan FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne også være relevant for virksomheten å vurdere.

Virksomhetene skal årlig redegjøre for aktsomhetsvurderingene, og svare på eventuelle informasjonsforespørsler om hvordan virksomheten håndterer faktiske og mulige negative konsekvenser for grunnleggende menneske-

rettigheter og anstendige arbeidsforhold, jf. §§, 5, 6 og 7.

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven krever at prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og i kravene til hvert enkelt byggetiltak. For boliger skal prinsippet om universell utforming ivaretas gjennom krav til tilgjengelighet.

Plan- og bygningsloven sier at alle planer som utformes etter denne loven skal fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller. Loven pålegger også alle som fremmer planforslag å legge til rette for medvirkning. Kommunen har etter loven et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging. Kommunen skal også sørge for at grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.

I byggt teknisk forskrift (TEK17) er det gitt krav om universell utforming og tilgjengelighet i byggverk.

Folkehelseloven

Folkehelseloven angir at stat, fylkeskommune, kommune skal fremme befolkningens helse og livskvalitet, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller. I forbindelse med handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Kommunen skal også ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Oversikten skal også inneholde en vurdering av hvordan kommunen kan møte utfordringene, herunder planbehov. Kommunen skal særlig være oppmerksom på trekk ved

utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Boligsosialloven

Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet trådte i kraft 1. juli 2023. Formålet med loven er å få et klarere og mer samlet regelverk på det boligsosiale feltet, som igjen kan gi høyere måloppnåelse i det boligsosiale arbeidet. Et klarere regelverk på det boligsosiale feltet vil kunne bidra til at flere vanskeligstilte får nødvendig hjelp, og at nivået på den boligsosiale bistanden blir mer likeverdig mellom kommuner.

Loven skal forebygge boligsosiale utfordringer og bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet skal få bistand til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. De skjerpede kravene gjelder plikten til å ta boligsosiale hensyn i planleggingen og visse krav til saksbehandlingen. Kommunene skal ha en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Denne oversikten skal inngå som grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi.

Folketrygdloven

Folketrygdloven har som formål å gi økonomisk trygghet og kompensere for særlige utgifter enkeltpersoner måtte ha i forbindelse med arbeidsløshet, svangerskap, fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, funksjonshemming, alderdom og dødsfall. Loven bidrar til utjevning av inntekt og levekår, og til hjelp til selvhjelp slik at den enkelte skal kunne forsørge seg selv og klare seg best mulig til daglig.

Stønad til hjelpemidler, tolketjenester og annen assistanse gis slik at funksjonshemmede skal kunne skaffe seg eller beholde arbeid, eller klare

seg bedre i dagliglivet. Stønad til hjelpemidler gis som utlån, tilskudd eller lån. Grunnstønad gir økonomisk kompensasjon for visse ekstra-utgifter man kan ha i forbindelse med funksjonshemming, og hjelpestønad kan ytes ved behov for særlig tilsyn eller pleie. Uføretrygd sikrer inntekt for personer med nedsatt inntektsevne.

Pasient- og brukerrettighetsloven

Pasient- og brukerrettighetsloven gir rett til nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester fra kommunens helse- og omsorgstjeneste og spesialisthelsetjenesten. Pasienter og brukere har rett til informasjon om helse-tilstanden sin og innholdet i helsehjelpen og rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige tjenesteformer og undersøkelses- og behandlingsmetoder. Helsehjelp kan bare gis med pasientens samtykke, med mindre det finnes et rettsgrunnlag for å gi helsehjelp uten samtykke, for eksempel lovens kapittel om helsehjelp til pasienter som motsetter seg helsehjelpen.

Helse- og omsorgstjenesteloven

Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. Kommunen skal blant annet tilby helsetjenester i hjemmet, personlig assistanse, inkludert praktisk bistand og opplæring og støttekontakt og plass i institusjon. Tjenestetilbudet skal tilrettelegges med respekt for den enkeltes fysiske og psykiske integritet, og så langt som mulig i overensstemmelse med brukerens eller pasientens selvbestemmelsesrett. Tvang og makt overfor personer med utviklingshemning kan bare brukes for å hindre eller begrense vesentlig skade. Kommunen har plikt til å legge til rette for minst mulig tvangsbruk og andre løsninger skal være prøvd før tiltak settes i verk.

Kommuneloven

Kommuneloven § 5-12 pålegger alle kommuner og fylkeskommuner å opprette et råd for personer med funksjonsnedsettelse. Dette rådet er et rådgivende medvirkningsorgan i kommuner og fylkeskommuner, og har ingen beslutningsmyndighet. Rådet har likevel rett til å uttale seg i saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse, og rett til å oppnevne arbeidsutvalg. Formålet med rådet er å bidra til å sikre en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning i saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse. Alle saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse, skal forelegges rådet. Rådet kan også ta opp saker på eget initiativ.

Det er kommunestyret i kommunene og fylkestinget i fylkeskommunene som selv velger rådet. Organisasjoner som representerer personer med funksjonsnedsettelse, har rett til å fremme forslag om medlemmer til det rådet. Rådet velger selv sin leder og nestleder. Det følger videre av forskrift om kommunale og fylkeskommunale råd for eldre, personer med nedsatt funksjonsevne og ungdom (forskrift om medvirkningsordninger) at kommunen eller fylkeskommunen kan opprette et felles råd for eldre og personer med funksjonsnedsettelser dersom det ut ifra lokale forhold er nødvendig.

Valgloven og valgforskriften

Valgloven skal sikre frie, hemmelige og tillitskappende valg. Etter loven skal valgstyret sørge for at valglokalene er universelt utformet. Kravet til universell utforming gjelder både for lokaler der det mottas forhåndsstemmer og lokaler der stemmer mottas på valgtinget. Dersom et valglokale består av flere rom gjelder kravet til universell utforming for alle rommene.

Det er stilt samme kravsnivå til universell utforming av valglokaler som de som framgår

av byggeteknisk forskrift (TEK17). Det følger av valgforskriften hvilke bestemmelser i TEK17 som gjelder for universell utforming av valglokaler. Ved bruk av rampe i valglokaler skal også krav etter TEK17 være oppfylt. Det stilles også krav til spesifikk betjeningshøyde for valgurner og bord der stemmesedler stemples. I tillegg skal minst 1 av 10 valgavlukker ha stemmeseddelhyller som er merket med punktskrift. Stemmeseddelen med partinavn uten kandidatnavn skal trykkes med punktskrift.

Det kan kun gjøres unntak fra kravene til universell utforming av valglokaler dersom utformingen innebærer en uforholdsmessig byrde for kommunen.

Etter valgloven skal velgerne i tillegg kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp. Dette innebærer at velgeren som hovedregel egenhendig skal kunne komme seg inn i valglokalet uten å måtte påkalle assistanse fra valgmedarbeidere eller andre.

Ved «særlige grunner» kan det gjøres unntak fra kravet om at velgeren skal kunne komme seg inn uten hjelp. Det ikke er adgang til å gjøre unntak fra kravet om at alle velgere skal kunne «komme seg inn» i valglokalet. Det innebærer at selv om det er uforholdsmessig byrdefullt å sikre universell utforming av hovedløsningen, må kommunen likevel sørge for at velgerne kan komme seg inn i lokalet.

Valgstyret skal kunngjøre hvilke valglokaler velgerne ikke kan ta seg inn i uten hjelp. Valgdirektoratet publiserer denne informasjonen på nettsiden valglokaler.no, slik at velgere og valgmyndighetene har oversikt over hvilke lokaler velgerne ikke kan ta seg inn i uten hjelp.

Veileder om universell utforming

I mai 2025 lanserte Kommunal- og distriktsdepartementet en ny veileder om universell utforming av valglokaler og valgutstyr. Veilederen skal bidra til å gjøre det klarere for kommunene hvilken fysisk tilrettelegging av valglokalene og valgutstyret som er nødvendig ved forberedelsen og gjennomføringen av valget. Veilederen er primært rettet mot valgstyrene i kommunene, som skal beslutte hvilke lokaler som skal benyttes som valglokaler og sørge for at valglokaler og valgutstyr er universelt utformet. Valgdirektoratet veileder i tillegg kommunene om universell utforming og tilgjengelighet og har utformet en sjekkliste som valgstyrene kan bruke i arbeidet.

Barnehageloven

Etter barnehageloven har kommunen plikt til å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud, så lenge det ikke innebærer en uforholdsmessig byrde for kommunene. Tilrettelegging i barnehagen skal bidra til at barn med funksjonsnedsettelse skal kunne gå i barnehagen og nyttiggjøre seg av barnehagetilbudet. Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak i barnehage.

Det følger av barnehageloven at barnehagen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Barnehagen skal arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna. Alle som arbeider i barnehagen har en aktivitetsplikt for å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Videre har barn under skolealder rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlige behov for det. Dette gjelder uavhengig av om de går i barnehage. Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barn tidlig hjelp og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter.

Opplæringsloven

Kommunen og fylkeskommunen har ansvar for en inkluderende og likeverdig opplæring for alle elevgrupper. Elevens beste skal være et grunnleggende hensyn i alle beslutninger som gjelder elever.

Loven skiller mellom tilpasset opplæring for alle elever og individuelle rettigheter til tilrettelegging når ordinær opplæring ikke gir tilfredsstillende utbytte. Individuell tilrettelegging er strukturert i tre selvstendige rettigheter: personlig assistanse, fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler, og individuelt tilrettelagt opplæring (ITO). Videre har alle elever rett til en arbeidsplass som er tilpasset deres behov, og skolen skal innredes slik at det legges til rette for elever med nedsatt funksjonsevne.

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring. Skolen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som jobber på skolen har en aktivitetsplikt for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø.

Universitets- og høyskoleloven

Universitets- og høyskoleloven stiller krav til at universiteter og høyskoler skal sørge for at institusjonens alminnelige funksjoner er universelt utformet. Studenter med funksjonsnedsettelse har videre rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested,

undervisning, praksis, læremidler og eksamen, dersom de har behov for det.

Retten til tilrettelegging er ikke absolutt. Tilretteleggingen kan ikke innebære en uforholdsmessig byrde for utdanningsinstitusjonene. Videre kan tilrettelegging ikke føre til reduksjon av de faglige kravene i det enkelte studiet, da alle kandidater skal oppnå det fastsatte læringsutbyttet.

Kulturloven

Kulturloven skal blant annet bidra til at alle skal kunne delta i kulturaktiviteter og få oppleve et mangfold av kulturuttrykk. Den slår fast at offentlige myndigheter har ansvar for å fremme og legge til rette for et bredt tilbud av kultur. Etter lovendring i 2025 skal kommuner og fylkeskommuner nå lage en skriftlig oversikt over status og utviklingsbehov på kulturfeltet, og bruke den som grunnlag for mål, strategier og planarbeid. Endringene i kulturloven kan bidra til at prioriteringer i kommuner og fylkeskommuner gjøres på et bredere faglig grunnlag.

Samferdsel

Krav til universell utforming og tilgjengelighet på samferdselsområdet er ikke samlet i én overordnet lov, men reguleres gjennom en rekke lover og forskrifter som til sammen dekker de ulike delene av transportsektoren. Regelverket suppleres av standarder, veiledere og tekniske krav som gir nærmere føringer for praktisering og etterlevelse.

Et gjennomgående utgangspunkt på tvers av transportformene er at krav til universell utforming og tilgjengelighet i hovedsak utløses ved nybygging, samt ved vesentlige endringer eller større oppgraderinger av eksisterende infrastruktur og materiell. Dette gjelder blant annet plattformer, holdeplasser, terminaler og kjøretøy.

En rekke av kravene til universell utforming følger av EØS-regelverket, herunder forordninger og direktiver som gjelder jernbane, vegtransport, luftfart og maritim sektor. Dette bidrar til at det norske regelverket i stor grad er harmonisert med regelverket i Europa.

Bibliografi

- Agenda Kaupang. (2025). *Kartlegging av CRPD i relevante høyere utdanninger i Norge*.
- AID. (2026). *Tildelingsbrev til Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2026*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
- Arbeids- og velferdsdirektoratet. (2025). *Arbeids- og velferdsdirektoratets årsrapport 2024*.
- Berg, B., Svendsen, S., Sætermo, T., Øverland, M. B., & Mjøen, O. M. (2023). *Minoritetsspråkliges erfaringer med tolking i møte med det offentlige*. Trondheim: NTNU.
- Bjørnshagen, V., & Ugreninov, E. (2021). Disability Disadvantage: Experimental Evidence of Hiring Discrimination against Wheelchair Users. *European sociological review*, ss. 818-833.
- Bjørnshagen, V., Olsen, T., Vedeler, J. S., & Eriksen, J. (2024). *Hatytringer, hatkriminalitet og diskriminering – funksjonshemmedes erfaringer*. Oslo: Fafo.
- Brunes, A., & Heir, T. (2018). Sexual assaults in individuals with visual impairment: a cross-sectional study of a Norwegian sample. *BMJ Open*, 8(6).
- Bufdir. (2017). *Kommuneundersøkelse 2017. Universell utforming og kartlegging*.
- Bufdir. (2020). *Universell utforming - tilstandsanalyse og kunnskapsstatus*.
- Bufdir. (2022). *Holdninger til personer med funksjonsnedsettelse. En hurtigoversikt*.
- Bufdir. (2025). *Oppdrag til Bufdir i samband med oppfølging av oppmødingsvedtak nr. 440 – lovgjennomgang med føremål om å avskaffe språkbruk som beskriv personar med funksjonsnedsettelse med utdaterte, diskriminerende og stigmatiserende omgrep*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bufdir. (2026). *Universell utforming av kulturlokaler*.
- Bufdir. (u. å). *Deltakelse i lokalsamfunnet, kultur, fritid og idrett*. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/funksjonsnedsettelse/lokalsamfunn-kultur-fritid-idrett/>
- Bufdir. (u.å). *Helse (habilitering og rehabilitering)*. Hentet fra Bufdir: <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/funksjonsnedsettelse/funk-helse/>
- Bøhler, K., & Ugreninov, E. (2021). *Velferdstjenester, stønader og informasjon til familier med barn med funksjonsnedsettelse under covid-19. En kvalitativ undersøkelse*. NOVA.
- CRPD. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*.
- Demiri, A., & Gundersen, T. (2016). *Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse*. Oslo: NOVA.
- Digdir. (2023). *Rikets digitale tilstand*. Hentet fra <https://aarsrapport2022.digdir.no/kapittel-3/rikets-digitale-tilstand/26.html>
- Diskrimineringsnemnda. (2025). *Klagesaker og statistikk*. Hentet fra <https://www.diskrimineringsnemnda.no/klagesaker-og-statistikk/soek-i-statistikk>
- Dokument nr. 15:1853. (2026). *Skriftlige spørsmål og svar*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=116107>

- Entur. (2026). *Nettside med informasjon om bestilling av assistanse*. Hentet fra <https://om.entur.no/assistanse>
- EU-SILC. (2024). *Survey on Income and Living Conditions*.
- FFO. (2021). *Videregående skole og overgangen til arbeid – Erfaringer fra elever med funksjonsnedsettelse*. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon.
- Gjerde, S. (2025). *Framskrivning av talet på brukarar av hjelpemiddel 2024–2050*. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Grøvdal, Y. (2013). *Mellom frihet og beskyttelse? Vold og seksuelle overgrep mot mennesker med psykisk utviklingshemming – en kunnskapsoversikt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Gundersen, T., & Seeberg, M. (2018). *Samordning av tjenester for barn, ungdom og unge voksne med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapssammenstilling (2010–2017)*. Oslo: NOVA.
- Gundersen, T., & Vislie, C. (2019). *Voldsutsatte med funksjonsnedsettelse - individuelle og strukturelle barrierer mot å søke hjelp*. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt, & S. Mossige (Red.), *Vold i nære relasjoner - Forståelser, konsekvenser og tiltak* (ss. 159-177). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hafstad, G. S., & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Helsedirektoratet. (2026, 2). *Nasjonal handlingsplan for habilitering 2026–2035 – HØRINGSUTKAST*. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/nasjonal-handlingsplan-for-habilitering-2026-2035>
- HKdir. (2025). *Kunnskap om studenter med funksjonsnedsettelse*. Trondheim: Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Hentet fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.
- Jernbanedirektoratet. (2026). *Årsrapport 2025*.
- Kartverket. (2024). *Tilgjengelighetsvurderinger - for rullestolbrukere og synshemmede*.
- Kriminalomsorgsdirektoratet. (2020). *Eldre innsatte i norske fengsler: Situasjon, analyse, utfordringer og løsninger*. Lillestrøm: Kriminalomsorgsdirektoratet.
- Kulturtanken. (2026). *Innenfor - utenfor, en oversikt over barne- og ungdomskultur*. Oslo.
- Legard, S., El-Amrani, S., & Gleinsvik, A. (2023). *Samfunnsøkonomiske gevinster ved økt sysselsetting av personer med funksjonsnedsettelse - en oppdatert analyse*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet AFI og Proba Samfunnsanalyse.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet. (2022). *Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet. Ombudets gjennomgang av saker om helse- og omsorgstjenester til mennesker med utviklingshemming*. Oslo: LDO.
- Melbøe, L., Johnsen, B., Fredreheim, G., & Hansen, K. (2016). *Situasjonen til samer med funksjonsnedsettelse*. UiT.
- Meld. St. 28 (2024–2025). (2025). *Tro på framtida – uansett bakgrunn*. Barne- og familiedepartementet.
- Meld. St. 31 (2024–2025). (2025). *Straff som virker - straffegjennomføring for et tryggere Norge*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Menon Economics. (2025). *Kartlegging av implementeringen av CRPD i norske kommuner*. Oslo: Menon Economics.
- NAKU. (2025). *Psykisk helse: Forskning*. Hentet fra NTNU: <https://naku.no/kunnskapsbanken/psykisk-helse-forskning>
- Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet. (2026). *Anmeldt hatkriminalitet 2025*. Oslo politidistrikt.
- Nav. (2024). *Årsrapport 2024*. Nav.
- Nav. (2025). *Framskrivning av talet på brukarar av hjelpemiddel 2024–2050*.

- Nordahl, T. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2023). *Stille i møte med hets*. Oslo: NIM.
- NOU 2016: 17. (2016). *På lik linje - Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming*. Oslo: DSS.
- NOU 2023: 13. (2023). *På Høy Tid - realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Kultur- og likestillingsdepartementet.
- Olsen, T., Kermit, P., Dahl, N., Søndena, E., & Envik, R. (2018). *Rettsikkerhet - likeverd og likeverdig behandling. Mennesker med kognitive funksjonsnedsettelser i møte med strafferettspleien*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Oslo Economics. (2020). *Idrett for mennesker med funksjonsnedsettelser*. Oslo Economics.
- Proba Samfunnsanalyse. (2018). *Arbeidsgiverperspektiv på inkludering - En undersøkelse blant NHOs medlemsbedrifter*. Oslo: Proba Samfunnsanalyse.
- Rambøll. (2024). *Kartlegging av kommunenes arbeid med universell utforming*. Oslo: Rambøll Management Consulting.
- Riksrevisjonen. (2021). *Riksrevisjonens undersøkelse av helse- og omsorgstjenester til barn med funksjonsnedsettelser*. Oslo: Riksrevisjonen.
- Riksrevisjonen. (2022). *Riksrevisjonens undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel*. Oslo: Riksrevisjonen.
- Ryssevik, J., Nordhagen, I., Haukanes, S., Rønning, N. E., & Johnsen, L. (2026). *På vei mot en mer inkluderende praksis*. ideas2evidence .
- Sivilombudet. (2022). *Sivilombudets besøk til boliger for mennesker med utviklingshemning 2020–2022. Oppsummering av de viktigste funnene*. Sivilombudet.
- SSB. (2019). *Levekårsundersøkelsen om helse, EHIS. Spesialbestilte tall*. Statistisk sentralbyrå.
- SSB. (2020). *Arbeidskraftundersøkelsen. Tabell 09375 og 09373*.
- SSB. (2021, desember 8). *Dokumentasjonsnotat - Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2021*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekars/artikler/levekarsundersokelsen-2021>
- SSB. (2023). *Livskvalitetsundersøkelsen. Spesialbestilte tall*. Statistisk sentralbyrå.
- SSB. (2025). *11124: Hyppighet på internett- og PC-bruk siste 12 måneder (prosent), etter alder, statistikkvariabel, år og kjønn*. Hentet fra Statistikkbanken: <https://www.ssb.no/statbank/table/11124>
- SSB. (2025, juni). *Flere uføre – svak inntektsutvikling over tid*. Hentet fra Artikler om uføretrygdede: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/trygd-og-stonad/statistikk/uforetrygdede/artikler/flere-ufore--svak-inntektsutvikling-over-tid>
- SSB. (2026, 6). *Arbeidsmarknadsstatistikk om personar med funksjonsnedsetjing blir teken opp att*. Hentet fra Arbeidsmarknadsstatistikk om personar med funksjonsnedsetjing blir teken opp att: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/arbeidsmarknadsstatistikk-om-personar-med-funksjonsnedsetjing-blir-teken-opp-att>
- SSB. (2026). *Indikatorer for levekår, deltakelse og medvirkning*.
- SSB. (2026, februar 11). *Statistikk om arbeidskraftundersøkelsen*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen>
- Starrfelt, J., & Hove, I. H. (2025). *Økonomiske levekår for personer med funksjonsnedsettelse - en registerbasert kartlegging*. Statistisk sentralbyrå.
- Statens vegvesen. (2026). *Årsrapport 2025*.

- Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge. 2. utgave*. Oslo: FAFO.
- Utdanningsdirektoratet. (2023). *Tall om elever, skoler, spesialundervisning og særskilt norsk*. Hentet fra Udir.no: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/tall-om-elever-og-skoler/>
- Utdanningsdirektoratet. (2026). *Delrapport 1: Kunnskapsoppsummering om arbeidet med tidlig innsats, inkludering og tilrettelegging for barn og elever med særskilte behov – fem år etter Meld. St. 6 (2019–2020) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Udir.
- Uutilsynet. (2023). *Resultat av tilsyn med nettstader og appar*. Hentet fra Status for universell utforming av IKT: <https://www.uutilsynet.no/innsikt-og-analyse/resultat-av-tilsyn-med-nettstader-og-appar/2052>
- Wendelborg, C., Røe, M., Hugaas Molden, T., & Wik, S. (2020). *Barrierer i det fysiske læringsmiljøet for elever med nedsatt funksjonsevne*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Åker, T. H. (2021). *Victims with disabilities in the Norwegian criminal justice system. Addressing and understanding the judicial process in cases involving physical and sexual abuse*. OsloMet.

Utgitt av:
Kultur- og likestillingsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: V-1059 B

Design og illustrasjon: Melkeveien Designkontor
Foto iStock: side 7, 9, 18, 21, 30, 35 og 45
Foto AdobeStock: side 37, 50, 54, 56 og 59
Foto Kultur- og likestillingsdepartementet: side 8 og 25
Foto: Paul Marr, side 23 og Olav Aga, side 47 / Ekstremsportveko

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
09/2026 – opplag 250

